

■ Dr. Nebahat KAYAER* ■

TÜRK CEZA YARGISINDA SAVCININ REDDİ SORUNU

THE PROBLEM OF REFUSAL OF PROSECUTOR
IN TURKISH CRIMINAL JUSTICE

ÖZET

Savcı; Türk ceza yargılamasında tez, antitez, sentezden oluşan yargılama üçgeninde, iddia eden taraf sıfatıyla bulunmaktadır. Muhakeme süjesi savcının, soruşturma ve kovuşturma aşamasında çok önemli görev ve yetkileri olup konumu gittikçe daha fazla önem arz etmektedir. Soruşturma aşamasında soruşturmayı yürütme görevini ifa eden savcının tarafsızlığını güvenceleyen ret kurumunun yasal zeminde düzenlenmeyişi, uygulama ve öğretilerde güncelliğini korumaktadır.

Bu makalenin konusu Ceza Muhakemesi Kanunu'nda açıkça düzenlenmeyen savcının reddi kurumunun çok yönlü sorgulanmasından ibarettir. Bu itibarla, çalışmamızda savcının reddi sorununa ilişkin bir kanaate varabilmek adına öğretilerde savunulan görüşler ile konuya ilişkin ulusal ve uluslararası düzenlemeler ve yargısal içtihatlar birlikte incelenmiş ve vardığımız sonuçlar açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Soruşturma, Savcı, Savcının Tarafsızlığı, Savcının Reddi, Adil Yargılanma Hakkı.

ABSTRACT

In the Turkish criminal case, the prosecutor is the claiming party in the jurisdiction-triangle consisting of thesis, antithesis and synthesis. Subject of judgment of the prosecutor has very important duties and powers in the investigation and prosecution phase, and her/his position becomes more and more important. The fact that the rejection institution, which trusts the impartiality of the prosecutor who performs the task of carrying out the investigation at the stage of the investigation, is not regulated on legal grounds, remains up to date in practice and teaching.

The subject of this article consists of a multifaceted interrogation of the prosecutor's refusal institution, which is not explicitly regulated in the Criminal Procedure Code. In this regard, in our study, the opinions defended in the doctrine and the national and international regulations and judicial caselaw on this issue were examined together and the results were reached and explained in order to reach a conclusion on the problem of prosecutor's refusal.

Keywords: Investigation, Public Prosecutor, The Impartiality of Public Prosecutor, The Refusal of Public Prosecutor, The Right of Fair Trial.

Makale Geliş Tarihi: 08.02.2021 Kabul Tarihi: 24.08.2021

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6972-9911>

-----, nebahatkayaer@yahoo.com

GİRİŞ

Ceza yargısında sentez olarak kabul edilen hüküm, tez ve antitezin ileri sürülmesiyle ortaya çıkar. Bu itibarla, tezi ortaya atan savcının ceza yargılamasındaki rolü çok önemli ve değerlidir. Türk ceza yargısında savcı, yargılama sırasında ceza muhakemesinin kamu adına iddia makamını işgal eden bir süjesidir¹.

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)²m. 160/1 gereği, cumhuriyet savcısı ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez, kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar. Ceza yargılamasının ilk aşamasını oluşturan soruşturma evresinde karar almaya yetkili olan kişi, savcıdır. Ceza yargılamasında maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında görevi bulunan savcı, ceza adalet sisteminin vazgeçilmez temel taşlarından biridir³. Öyle ki onun ceza yargılamasında bulunmaması, mutlak bozma nedenidir (CMK m. 289/1-e).

Savcının ceza yargılamasında üstlendiği rol itibariyle, konumu git-tikçe daha fazla önem arz etmeye başlamıştır. Bu durum uygulamada ve öğretilerde savcının tarafsızlığı ve buna bağlı reddi sorununun sorgulanmasına yol açmıştır. Suçun işlenmesiyle bozulan hukuki denge, failin cezalandırılması ile düzeltilmektedir⁴. Savcının bulunduğu konum itibariyle

¹ Ceza muhakemesinde süje öğretilerde “kendine özgü bir statüsü olan, muhakeme süresince tek başına işlemler yapıp taleplerde bulunan kişi” olarak tanımlanmıştır. Yargılamaya katılan herkes süje olarak kabul edilemez. Sözelimi, kolluk muhakeme içinde faaliyet gösterse bile kendiliğinden talepte bulunamadığı için süje değildir. Ceza yargılamasında süjelik, makam ve şahıs itibariyledir. Süjenin hak ve yükümlülükleri, uyumsuzlukla kişisel ilişki düşünülmeden düzenlenmişse, makam itibariyle; düşünülerek düzenlenmişse, şahıs itibariyle süjelik söz konusudur. Bu itibarla, savcı ceza yargılamasında görevinin gereği olarak bu sıfatı kazandığından, makam itibariyle süjedir. Dolayısıyla yargılama süresince iddia görevini yerine getiren savcı, kişisel konuma sahip değildir (CENTEL Nur/ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Basım Yayın Dağıtım, 17. Baskı, İstanbul 2020, s. 120-121; ŞAHİN Cumhur/GÖKTÜRK Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 83; GÜNDÜZ Nurcan, Ceza Muhakemesinde Savcılık, Ankara 2016, s. 72-73.).

² RG. 17.12.2004/25673.

³ GÜLTEKİN Özkan, Öğretilerde ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 39.

⁴ CENTEL Nur, “Adil Yargılanma Hakkı ile Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sempozyum Ankara 2006 s. 195.

ve uğraşı alanı işin niteliği gereği, tarafsız olması kolay olmayıp kendisini taraf gibi hissetmesi kaçınılmazdır. Ceza yargılamasında hukuki dengeyi sağlamaya katkı sunan savcının tarafsızlığı, onun vicdanına bırakılmayacak kadar önemli olup Anayasa ve kanunlarla belirlenmesi gereken bir husustur.

Ceza yargılamasında tarafsızlık ilkesini gerçekleştirmeye yarayan araçlar, yasaklılık, ret ve çekinme⁵ kurumlarıdır. Mevzuatta savcılarının reddine ilişkin hükümlerin yer almaması nedeniyle, savcının tarafsızlığı ve reddi sorununa, öğretide savcının yargılamanın tarafı olup olmaması temel alınarak çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Çalışma konumuzu oluşturan savcının reddi sorununu değerlendirmeden önce ilk olarak, savcı ve savcılık kurumu hakkında genel bir açıklama yapılacak, daha sonra savcının taraf olup olmadığı değerlendirilecektir. İkinci olarak, savcının tarafsızlığı ve buna bağlı savcının reddi sorunu irdelenecektir. Sorunun tespit ve çözümü amacıyla öğreti görüşleri, Yargıtay'ın konuya ilişkin içtihatları ve uluslararası düzenlemeler, ilgili mevzuat çerçevesinde incelenip bir sonuca varılmaya çalışılacaktır.

I. SAVCI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

A. Savcı ve Savcılık Kurumu

1. Savcı

Savcı terim olarak sav (iddia, tez) kavramından türetilmiştir. Savcı, hukuk sözlüğünde “*müddeiumumi, toplum adına adli makamlar nezdinde (mahkemelerde) dava açıp iddiada bulunan kişi*”⁶ sözlükte ise “*Devlet adına ve yararına davalar açan, kamu haklarını ve hukuku yerine getirmek üzere yargıç katında sanıkları kovuşturan görevli, müddeiumumi*”⁷; şeklinde tanımlanmıştır.

⁵ Bazı kanunlarda ve bilimsel eserlerde “çekilme” olarak geçmektedir.

⁶ YILMAZ Ejder, Hukuk Sözlüğü, S. Baskı, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara 1996, s. 711.

⁷ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 10.11.2020).

Savcı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Cezai Adalet Sisteminde Savcılığın Rolü ile İlgili Üye Devletlere Sunduğu Tavsiye Kararı Rec(2000)19'da⁸ “toplum adına ve kamu yararına, birey haklarını ve ceza adalet sisteminin gerekli etkinliğini göz önünde bulundurarak, yasa ihlallerinin cezai bir yaptırım gerektirdiği durumlarda yasaların uygulanmasını teminat altına alan resmi merci” şeklinde tanımlanmıştır.

Ceza Muhakemesi Kanunu 160, 161 ve 171. Maddelerinde, savcının görev ve yetkilerini belirtmek suretiyle, dolaylı tanımı yapmıştır. Buna göre Cumhuriyet savcısı, “ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlayan” (m.160/1), “maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlü olan” (CMK m. 160/2), “doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilen” (CMK m. 161/1), “Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturduğunda iddianame düzenleyen” (CMK m. 171) kişi olarak tanımlanmıştır. Öyleyse CMK'ye göre savcı, soruşturma evresini yürüten, hatta soruşturmanın patronu olarak gerekli araştırmayı yapan kişidir.

Savcı, öğretilerde dar ve geniş şekilde tanımlanmıştır. Dar anlamda savcı, “Ceza muhakemesinde iddia görevini yerine getiren kişi”⁹, “Kanun ihlali sonucunda suç işlendiğini iddia ederek Devlet ve kamu adına yargılama makamlarına davacı olan kişi”¹⁰; “Ceza yargılaması içinde iddia faaliyetini yürüten ceza yargılaması süjesi”¹¹ olarak tanımlanmıştır. Geniş anlamda

⁸ 6 Ekim 2000 tarihinde düzenlenen Bakan Yardımcılarının 724. toplantısında Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Tam metin için bkz. <https://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/hsykkanteklifi/COE%20Bak.%20Kons.%20Rec%202000-19.pdf>. (Erişim tarihi: 04.12.2020).

⁹ ÖMEROĞLU, Ömer, Ceza Muhakemesinde Hâkim ve Savcının Yasaklılığı, Reddi ve Çekinmesi, 1. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2012, s. 89.

¹⁰ CENTEL, Silahların Eşitliği, s. 193.

¹¹ BAĞCI Bülent, Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf ve Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Savcısının İstinafta Rolü, İstanbul 2009 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 86; YURTCAN Erdener, Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının El Kitabı, 1. Baskı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, İstanbul 2002, s. 1.

savcı tanımı ise “Şüpheli ve sanığın suç işlediği ve cezalandırılması, hakkında, güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi gerektiğini ileri süren muhakeme makamı”¹²; “Suç haberini alır almaz, devlet adına şüpheli ve sanığın, gerektiğinde lehine olarak da araştırma ve soruşturma işlemlerine girişmek, suç şüpheleri kuvvetli olduğunda dava açmak, açtığı davayı yürütmek ve nihayet mahkemenin verdiği kararları yerine getirmek mecburiyetinde olan yürütme erki içinde yer alan bir devlet memuru¹³kişi”¹⁴; “Suç işlenmesinden başlayarak, kesin hükme giden süreçte, soruşturmayı yapmak, ceza davası açmak, bu dava sürecinde iddia makamını temsil etmek ve kanunun yetki verdiği hallerde hukuk davası açmak, bu davalara katılmak, kanun yollarına başvurmak gibi adli görevlerinin yanında, görev yaptığı yerde Adalet Bakanlığı’ni temsil etmek, mahkemelerce verilen kararların infazını sağlamak, noterleri, icra ve iflas müdürlükleri ile mahkeme kalemleri ve veznelelerini denetlemek gibi idari görevleri olan, yargı örgütü içinde yer alan kurum olarak tanımlanmakta ve bu kurum adına görev yapan kişi”¹⁵ şeklinde yapılmıştır.

2. Savcılık Kurumu

Savcılık, öğretilde “Ceza yargılaması içinde iddia faaliyetini yürüterek adalete hizmet eden, toplumda suçun işlenmesiyle bozulan dengenin tekrar kurulmasında, suçluların yakalanarak karar makamı önüne çıkartılmasında ve cezalandırılmasında büyük katkısı olan ağırlıklı olarak ceza muhakemesinde ve soruşturma safhasındaki işlerde istisnai olarak bazı hukuk davalarında görev yapan bir kurum”¹⁶; “Ceza muhakemesinde muhakeme

¹² PAKSOY Mustafa, “Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi”, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Y. 2014, C. VII, S. I s. 46.

¹³ Öğretilde savcının kamu görevlisi olduğu kabul edilmektedir (SALDIRIM Mustafa, Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2005, s. 24).657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu (RG.23. 07. 1965/12056) 1/3. Maddesinde “Anayasa Mahkemesi üye ve yedek üyeleri ile rapor-törleri; hâkimlik ve savcılık mesleklerinde veya bu mesleklerden sayılan görevlerde bulunanlar, Danıştay ve Sayıştay meslek mensupları ve Sayıştay savcı ve yardımcılarının” özel kanun hükümlerine tabi oldukları düzenlenerek, savcının devlet memuru olmadığı açıkça zikredilmiştir.

¹⁴ AYDIN, Murat, Kamu Davasının Açılması ve İddianame, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s. 60.

¹⁵ ÖMEROĞLU, s. 89.

¹⁶ ÇALIŞIR Kurtuluş Tayanç, Savcılar Özerk ve Bağımsız Olmalıdır, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 19.

makamlarından birisi olan iddia makamını işgal eden ve bu sıfatla devletin ceza iddiasını yargılama makamı önüne getiren ve muhakemenin sonuna kadar burada tutan ve böylece kolektif hükmün verilmesine katılan bir ceza muhakemesi hukuku süjesi¹⁷ “Siyasal bir organ olan Adalet Bakanlığı’na bağlı ve yürütme organı içinde idari bir ilişki içinde görev yapan makam itibariyle süje”¹⁸; “Suç işlenmesinden başlayarak hükme kadar olan süreçte birtakım adli görevlerinin yanında Adalet Bakanlığını yerel düzeyde temsil etmek ve diğer bazı idari görevleri olan yargı örgütüne dahil bir kurum”¹⁹; “Ceza yargılamasında iddia görevini yerine getiren makam olup, kamu adına ceza davası açan bir mercii”²⁰; şeklinde tanımlanmıştır.

Savcı, iddia faaliyetini kendi adına değil, başsavcılık makamı adına yapmaktadır. Savcı, talep üzerine açtığı davalarda bile kamu adına iddia makamıdır²¹.

Savcılık kurumu, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun’un üçüncü bölüm “Cumhuriyet Başsavcılığı” başlığı altında, 16. ile 22. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Kanun’un 16. maddesinde mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı kurulacağı ve Cumhuriyet başsavcılığında, bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısının bulunacağı düzenlenmiştir. Gerek-

¹⁷ KEYMAN Selahattin, Ceza Muhakemesinde Savcılık, 1. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara 1970, s. 217.

¹⁸ ÜNVER Yener/HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 206.

¹⁹ SALDIRIM Mustafa, Cumhuriyet Savcısının Denetim Görevi, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2007, s. 26.

²⁰ BAĞCI, s. 86; AYDIN, s. 60; SALDIRIM, Cumhuriyet Savcısının Denetim Görevi, s. 26.

²¹ KARAKEHYA Hakan/ARABACI Murat, “Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine...”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 65, S. 4, s. 2075. Bu nedenledir ki iddianamede davacı kısmında K. H. “kamu hukuku” ibaresi yer almaktadır (ÖZBEK Veli Özer/DOĞAN Koray/BACAĞSIZ Pınar/TEPE İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 196); KUYUCU Abdullah Aydın, “Türkiye’de Savcılık (Savcılığın Ceza Adalet Sistemindeki Rolü ve Örgütlenmesi)”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sempozyum Ankara 2006, ss 131; ÖZEN Mustafa, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 223.

li görülen yerlerde bir veya birden fazla Cumhuriyet başsavcı vekili de atanabilecektir. Dolayısıyla savcılık kurumu yerel olarak teşkilatlanmış olup aralarında hiyerarşik bağ yoktur.

Savcılık kurumu hiyerarşik yapıya sahip olup hiyerarşinin başı Adalet Bakanıdır²². Söz konusu hiyerarşik ilişki başsavcı ve savcılar arasında da söz konusudur. Bu husus 5235 sayılı Kanun'un 18. maddesinde "Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının; ağır ceza mahkemesinin yargı çevresinde görevli Cumhuriyet başsavcıları, Cumhuriyet başsavcı vekilleri, Cumhuriyet savcıları ile bağlı birimler üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır" şeklinde açıkça ifade edilmiştir. Yine Kanun'un 17. maddesinde savcının yargılama faaliyetini kamu adına izleme ve katılma görevi verilmiştir.

Başsavcılık, bir bütündür. Bunun anlamı, bir savcının başladığı soruşturmaya, diğer savcının devam edebileceğidir. Önemli olan, iddia makamının boş kalmaması olup başsavcılığa bağlı savcının, onun temsilcisi olarak faaliyet göstermesidir²³. Savcılık kurumunun yapısında birden fazla savcı ve başsavcı bulunmasına rağmen, temsil açısından savcılık kurumu tek olup bir bütünlük arz etmektedir. Bu nedendir ki savcılardan birinin başladığı işleme, diğeri tarafından devam edilebilmektedir²⁴.

Savcıların yer bakımından yetkisinin tespitinde hakimlerin yer bakımından yetki kuralları geçerlidir. Savcılar arasında madde bakımından yetki konusunda bir ayırım yoktur²⁵.

²² Anayasa m. 140/6 ve Hakimler ve Savcılar Kanunu m. 5/4: "Hakimler ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar."

²³ KARAKEHYA/ARABACI, s. 2063.

²⁴ BAĞCI, s. 90.

²⁵ KANBUR Mehmet Nihat, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", Ceza Hukuku Dergisi, C. 7, S. 19, Ağustos 2012, s. 40.

B. Hukuki Niteliği

Savcının hukuki statüsü, öğretide ve uygulamada tartışmalı bir husustur²⁶. Öğretide savcıcı sadece yürütme erki içerisinde kabul eden görüşler²⁷ olduğu gibi, savcıcı bir dizi yargısal takdir yetkisiyle donatılmış olması sebebiyle, artık yürütme içinde değil; yargı içinde yer alan bir kamu görevlisi olarak kabul eden görüş de vardır²⁸. Savcıcı hem yürütme hem de yargı erki içerisinde kabul eden görüş de mevcuttur. Buna göre, savcının yaptığı iş hem idari hem adli alana ilişkindir. Çünkü savcının gerçekleştirdiği faaliyet adli konulara ilişkin iken, savcılık makamının kurumsal yapısı idari özellik göstermekte olup savcı, adli alana ilişkin idari bir faaliyet yürütmektedir²⁹.

Öğretide Öztürk ve diğerleri, savcının bir dizi yargısal takdir yetki ile donatılmış olması nedeniyle yargının içinde yer alan bir kamu görevlisi olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir³⁰. Ünver ve Hakeri, savcılığın yürütme ile yargı erki arasında bir yerde konumlandırılmış olup bir taraftan siyasi erk olan Adalet Bakanlığı'na bağlı iken, diğer açıdan ise yargı erkinin bir organı olduğunu belirtmiştir³¹. CMK'de savcıya yargısal takdir yetkisi ile yargısal görevler verildiği için yargı erki içerisinde kabul edilmiştir³². Savcı ceza yargılamasında adaletin gerçekleşmesine katkıda bulunan adliyeye dahil bir organdır³³.

²⁶ Öğretide yer alan tartışmalar için bkz. (KENANOĞLU Mahmut, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Cumhuriyet Savcısı Modeli, Ankara 2011, s. 13; PAKSOY, 47; ŞİK Hüseyin, "Bazı Ülkelerde Savcılık Kurumu", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. 7, S. 4 s. 405-408).

²⁷ "Kamusal ilkesi; suçtan kamu, yani toplum da zarar gördüğünden suçun kovuşturmasında toplumun çıkarının da olduğunu, bu itibarla kovuşturmanın kamusal olduğunu ifade eden ilkedir YURTCAN, s. 1; SOYASLAN Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku, Yetkin Yayınları, 7. Bası, Ankara 2018, s. 192.

²⁸ GÜLTEKİN, s. 39.

²⁹ KARAKEHYA Hakan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesi (Adil Yargılanma Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma, 2007 Eskişehir, s. 47.

³⁰ ÖZTÜRK/TEZCAN/ERDEM/GEZER SIRMA/KIRIT SAYGILAR/AKCAN ALAN/ÖZAYDIN/TÜTÜNCÜ ERDEN/VILLEMIN ALTINOK/TOK, s. 217.

³¹ ÜNVER/HAKERİ, s. 207.

³² ÖZEN, s. 226.

³³ ZAFER Hamide, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi - 1, 1. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 9.

Anayasa'da savcı, yargı bölümünde düzenlenmiştir. Yine TCK 6/1-d maddesinde³⁴ savcının ceza muhakeme süjesi dolayısıyla yargı mercii olduğu açıkça belirtilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bir kararında savcılığın kendine özgü bir yapısı olduğunu, ne tam bir yürütme organı ne de tam bir yargı mercii olduğunu belirtmiştir³⁵. Mahkemeye göre, savcılık idari görevleri bulunan adli organ olduğundan, milli egemenliği temsil etmekte ve yürütme ve yargı erki arasında köprü görevi görmektedir.

Yargıtay, bir kararında savcının hukuki statüsü için şu ifadeleri zikretmiştir: *Toplum düzenini korumak, Devletin yükümlülüğüdür. Bu itibarla, Devlet, kamu düzenini bozacak ve tehlikeye düşürecek olan eylemleri belirleyerek bunları cezalandırma hakkını elinde tutar. Bu nedenle de yürütülen bir ceza soruşturmasında Cumhuriyet savcısı, soruşturmayı yargı erki olarak kamu adına yürütmektedir. Zira suçun soruşturulmasında kamu yararı vardır. Kamusal ilkesinin iki sınırlaması vardır. Bunlardan birincisi, şikâyete bağlı suçlar bakımından şikâyet yokluğu; ikincisi ise, kovuşturulması izne bağlı suçlar bakımından izin yokluğudur*³⁶.

C. Savcının Görevleri

Türk hukuk sisteminde savcıya başta CMK olmak üzere çeşitli yönetmelik ve kanunlarla bazı görevler yüklenmiştir. Bu bağlamda savcının birçok görevi bulunmakla birlikte, ceza muhakemesi sisteminden savcının en önemli ve temel görevi, tez, antitez ve sentez üçgeninde tezi ortaya koyarak muhakeme sürecini başlatmak ve yürütmektir³⁷.

³⁴ Madde 6/1-d: "Yargı görevi yapan deyiminden; yüksek mahkemeler, adli ve idari mahkemeler üye ve hakimleri ile Cumhuriyet savcısı ve avukatlar"

³⁵ AİHM, 10.10.2000 tarihli 42095/98 başvuru nolu Dakaras/Litvanya kararında savcılığı, yarı-yargısal olarak tanımlamıştır. (<http://hudoc.chr.coe.int>, erişim tarihi: 11.04.2021).

³⁶ 16. CD., E. 2016/7553 K. 2017/5508 T. 29.11.2017 (<https://www.lexpera.com.tr> Erişim tarihi: 07.12.2020).

³⁷ ÖMEROĞLU, s. 90.

CMK’de savcıya soruşturma ve kovuşturma aşamalarında birtakım görevler verilmiştir³⁸. Savcının soruşturma aşamasındaki görevlerinin başında, soruşturma yapmak (CMK m. 160) gelir. Bu itibarla, savcının soruşturma aşamasındaki görev tanımı, suç haberinin alınmasıyla başlayan kamu davasının açılıp açılmamasına karar vermek, doğrudan veya emrindeki kolluk gücü ile suç ve delillerin araştırmasını yapmak, şüpheli ve mağdurun haklarını korumak, yeterli şüphe halinde iddianame düzenlemek şeklindedir³⁹. Savcının soruşturma aşamasında diğer görevleri, uzlaştırma ile ilgili işlemleri gerçekleştirmek (CMK m. 253-255), kamu davası açmak (CMK m. 170/2), koruma tedbirlerine başvurmak şeklindedir⁴⁰. Savcının kovuşturma evresindeki görevleri, açmış olduğu kamu davasını yürütmek, kanun yollarına başvurmak ve cezaların infazını sağlamak. Bu görevlere ek olarak soruşturma aşamasında bilirkişi atanması (m.63); bilirkişinin reddi (m. 36), gözlem altına alma (m. 74, 76), beden muayenesi ve vücuttan örnek alma (m. 75, 76), fizik kimliğin tespiti (m. 81), keşif(m. 83), yer gösterme (m. 85), otopsi (m. 87); zehirlenme şüphesi üzerine yapılacak incelemeye hekimin katılmasına karar verme (m.89), zorla getirme (m. 146), çapraz sorgu yapmadır (m. 232). CMK 158. Maddesinde suça ilişkin ihbar veya şikâyetin, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabileceği, Valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderileceği açıkça düzenlenerek, soruşturma işlemlerinin başsavcılık makamınca yürütüleceği belirtilmiştir.

³⁸ Bu görevlerden bazıları, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcıya verilen görevlerdir.

³⁹ APAYDIN Cengiz, “Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi – 1, 1. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 55; GÜLTEKİN, s. 43-58; YURTCAN, s. 9-10; ÖZTÜRK/TEZCAN/ERDEM/GEZER SIRMA/KIRIT SAYGILAR/AKCAN ALAN/ÖZAYDIN/TÜTÜNCÜ ERDEN/VILLEMIN ALTINOK/TOK, s. 218; ÖZEN, 225; GÖKCEN, Ahmet/BALCI, Murat/ALŞAHİN, M. Emin/ÇAKIR, Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 194-203.

⁴⁰ Savcının başvuracağı koruma tedbirleri; yakalama, gözaltına alma, tutuklamaya sevk etmek, arama ve el koyma, adli kontrol, iletişimin dinlenmesi, şüphelinin bilgisayar kayıtlarının incelenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, teknik araçlarla izleme şeklinde sıralanabilir.

Savcıların hukuk mahkemeleri ve hukuk davalarındaki görevleri ayrı (istisnâî) nitelikte olup daha çok kamu düzeni ile ilgilidir⁴¹. Bu görevler şu şekilde sayılabilir: Yaş, isim ve kayıt düzeltme davalarını açmak, takip etmek, dernek ve vakıfların feshini talep etmek, soy bağının kurulmasına itiraz etmek ve evliliğin butlanı davası açmak⁴².

Savcının idari yönden Adalet Bakanlığı'na bağlı olmasından kaynaklı idari nitelikte görevleri de vardır. Bu görevler; Adalet Bakanlığı ile adliye arasındaki yazışmaları yapmak, adliye memurları ve bazı memurlarla ilgili görevleri yürütmek, ceza infaz kurumlarını, noterleri ve icra dairelerini denetlemek, mali görevleri yürütmek şeklinde sıralanabilir⁴³.

II. SAVCININ REDDİ SORUNU

A. Genel Olarak

Ceza yargılamasında tarafsızlığın güvenceleri, yasaklılık, ret ve çekinme kurumları şeklinde sıralanabilir. Ceza yargılamasında ret kurumu, yasaklılık hallerinin varlığında veya yargılama sırasında objektif davranamayacağından kuşku duyulan durumlarda muhakemenin taraflarından birinin ya da birkaçının, bu durumların varlığını ileri sürerek objektif davranma yükümlülüğünün ihlal edenin muhakeme sürecinden ayrılmasını istemesidir⁴⁴.

Türk Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ret kurumu, sadece hâkim ve zabıt kâtibi hakkında düzenlenmiştir. Ancak bazen savcının da objektifliğini kuşkuya düşüren durumlar gerçekleşebilir. Bu kuşkuvarın makul görülebilir olması halinde, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda savcının

⁴¹ YILMAZ Ejder, "Savcıların Hukuk Davalarındaki Görevleri", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1972, C. 29, S. 1, s. 259.

⁴² BAĞCI, s. 98.

⁴³ BAĞCI, s. 98; GÜLTEKİN, s. 41; SALDIRIM, Cumhuriyet Savcısının Denetim Görevi, s. 26; GÖK-CEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 204-205.

⁴⁴ ÖMEROĞLU, s. 53; GÜNDÜZ, s. 87.

reddedilebileceğine ilişkin açık bir düzenleme⁴⁵ olmadığından⁴⁶, savcının tarafsızlığını şüpheye düşüren bir nedenin varlığı halinde, öğretide savcının reddedilip reddedilemeyeceği ve prosedürün nasıl işleyeceği hususu tartışmalıdır.

Öğretide savcının reddedilip reddedilemeyeceğine ilişkin tartışmalar, savcının konumuyla ilişkilendirilerek, diğer bir deyişle savcının taraf ya da tarafsız olma durumuyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda öğretide bir kısım yazarlar, savcının taraf olduğunu ve objektif davranma yükümlülüğünün olmaması nedeniyle reddedilemeyeceğini savunurken; bir kısım yazarlar, savcının taraf olmadığını tarafsız bir makam olduğu için reddedilebileceğini savunmaktadır⁴⁷.

Biz de bu çalışmamızda, savcının reddedilebilip reddedilemeyeceği hususunu bu ekseninde tartışacağız. Bu itibarla, öncelikle çalışmanın bu bölümünde savcının taraf olup olmadığı ile tarafsızlığı sorunu ele alınacaktır. Daha sonra savcının reddedilip reddedilemeyeceğine ilişkin öğretide ileri sürülen görüşler değerlendirilip son olarak, öğretide ve uygulamada yaşanan somut durumlar gözetilmek suretiyle bir sonuca varmaya çalışılacaktır.

B. Savcının Taraf Olup Olmadığı ve Tarafsızlığı Sorunu

1. Savcının Taraf Olup Olmadığı Sorunu

Savcının ceza yargılamasında taraf olup olmadığı; taraf ise hukuki niteliğinin ne olduğu ya da olmadığı öğretide ve uygulamada en çok tar-

⁴⁵ 353 Sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun'un 46. Maddesinde askeri savcının reddine ilişkin değil, sadece görevden çekinmesine ilişkin bir hüküm bulunmaktadır.

⁴⁶ Ceza Muhakemesi Kanunu'nda savcının makam itibarıyla taraf olarak değerlendirmiş olması nedeniyle olsa gerek, hâkimin ve zabıt katibinin reddini ve yasaklılık hallerini düzenleyen kanun koyucu, savcı için ret kurumunu düzenlememiştir. 2802 Sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun "Yer değiştirme cezası" başlıklı 68.maddesinde "Yaptıkları işler veya davranışlarıyla görevini doğru ve tarafsız yapamayacağı kamısını uyandırmak" nedeniyle savcılar hakkında yer değiştirme disiplin cezasının uygulanabileceği düzenlenmektedir.

⁴⁷ BOŞGELMEZ Aydın, "Adil Yargılanma Hakkı ve Silahların Eşitliği Bağlamında Ülkemizde Savcılık", Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sempozyum, Ankara 2006, s. 246.

tışılan konulardan biridir. Biz bu çalışmamızda ceza yargılamasında savcının taraf olup olmadığı hususunda yapılagelen tartışmalara girmeden önce, ceza muhakemesinde “taraf” kavramının açıklığa kavuşturulmasının yerinde olduğu inancındayız.

a. Genel Olarak Taraf Kavramı

Taraf⁴⁸, sözlükte “İstekleri, düşünceleri karşıt olan iki kişiden veya iki topluluktan her biri” şeklinde tanımlanmıřtır⁴⁹. Taraf, hukuk sözlüğinde “Bir hukuki işleme yan olan kişi; yargılamada davacı veya davalı durumunda bulunan kişi” olarak tanımlanmıřtır⁵⁰.

Taraf kavramı, hukuk uygulamasında⁵¹ aralarında uyuşmazlık bulunan kişiler için kullanılan bir terim olup “bölünmeyi” ifade eder⁵². Ceza muhakemesinde maddi ve şekli anlamda⁵³ olmak üzere ikiye ayrılan taraf kavramı, Roma Hukuku’ndan bu yana kullanılan bir deyimdir⁵⁴. Taraf olma ise “bir sonuca ulaşmak için karşı karşıya gelen hasımların birbirlerine karşı olan zıt durumlar” dır⁵⁵.

⁴⁸ Taraf, süje kavramından farklıdır. Süje Türkçe Sözlükte “konu” (<https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 17.09.2020), hukuk sözlüğinde ise “özne, fiili yapan, fail” şeklinde tanımlanmıştır (YILMAZ, Hukuk Sözlüğü, s. 784). Erem’e göre, arada bir husumet söz konusu değilse taraftan bahsedilemez. Ceza yargısında taraf kavramının kabulü yargısal sözleşme anlamına gelir ki bu durum hukuk davasında geçerlidir. Ceza yargısında savcı- sanık/şüpheli arasında bir uyuşmazlık yoktur. Yine ceza yargısında hukuk yargısından farklı olarak, süjeler sınırlı yetkiye sahiptir. Bu bağlamda, savcı kamu davasını açıp açmamakta sınırsız takdir hakkına sahip değildir (EREM, Ceza Usulü, s. 141).

⁴⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 17.09.2020).

⁵⁰ YILMAZ, Hukuk Sözlüğü, s. 784.

⁵¹ Erem’e göre, arada bir husumet söz konusu değilse taraftan bahsedilemez. Ceza yargısında taraf kavramının kabulü yargısal sözleşme anlamına gelir ki bu durum hukuk davasında geçerlidir. Ceza yargısında savcı- sanık/şüpheli arasında bir uyuşmazlık yoktur. Yine ceza yargısında hukuk yargısından farklı olarak, süjeler sınırlı yetkiye sahiptir. Bu bağlamda, savcı kamu davasını açıp açmamakta sınırsız takdir hakkına sahip değildir (EREM, Ceza Usulü, s. 141).

⁵² KANBUR, s. 57.

⁵³ Maddi anlamda taraf, yasanın uygulanmasını kendi adına talep eden veya kendisine karşı talep edilen kişi iken şekli anlamda taraf, yargılama sırasında herhangi bir usulü faaliyette bulunan kişidir. (EREM Faruk, Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, 6. Baskı, Işın Yayıncılık, Ankara 1986, s. 43; KESKİN İbrahim, Yargısal ve İdari Görevleri Kapsamında Cumhuriyet Başsavcılığı Kurumunun Türk İdari Yapısındaki Yeri, 1. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 90; KEYMAN, s. 154; KENANOĞLU, s.15.

⁵⁴ KEYMAN, s. 147; SALDIRIM, s. 38.

⁵⁵ KANBUR, s. 57.

Taraf, öğretide “Galibiyete ulaşmak için karşı karşıya gelen hasımların birbirlerine zıt durumlarının ifade eden bir kavram”⁵⁶, “Muhakemede hak ve ödevleri olan, kolektif faaliyete katılan muhakeme süjesi, esasen, birbirlerine karşı yarışı kazanmak, galip gelmek için mücadele veren hasımların birbirlerine karşıt durumunu, birden çok menfaat arasındaki çatışma”⁵⁷, “Diğer bir süjeye karşı yargılamaya ilişkin bir talep ortaya koyan veya kendisine böyle bir talep yöneltebilen süje”⁵⁸, “Hâkimin önüne getirilmiş uyuşmazlık hakkında karar verilirken bazı isteklerde bulunma yetkisi olan kişi”⁵⁹, “Yargılamaya katılarak kendi çıkarlarını korumak üzere, diğer taraflardan ve süjelerden bağımsız haklar kullanan kimse”⁶⁰, “somut bir hukuki ilişkide kendi menfaatlerine yönelik çalışan ve asıl ya da ikincil olarak bu menfaatin sahibi olan süje”⁶¹, şeklinde tanımlanmıştır.

b. Savcının Taraf Olup Olmadığına İlişkin Görüş ve Düzenlemeler

aa. Öğretide Yer Alan Görüşler

Ceza muhakemesinde savcılığın taraf sayılıp sayılmaması hususunda öğretide değişik görüşler ileri sürülmüştür. Öğretide savcıcı taraf kabul etmeyenler olduğu gibi, taraf kabul edenler de vardır. Savcıcı taraf saymayanların da bir kısmı ceza yargılamasında taraf kavramını reddederken, diğer bir kısmı ise sanığı tek taraf kabul edenlerdir⁶². Savcının taraf olup olmadığı tartışmalarını gereksiz ve pratik bulmayan yazarlar da vardır. Bu yazarlara göre savcı, sadece adli bir organdır⁶³.

⁵⁶ KEYMAN, s. 147.

⁵⁷ GÜNDÜZ, s. 749.

⁵⁸ EREM Faruk, Ceza Usulü Hukuku, 3. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1970, s. 140.

⁵⁹ KESKİN, s. 90.

⁶⁰ BAĞCI, s. 96.

⁶¹ Mehmet Nihat, “Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 7, S. 19, Ağustos 2012, s. 57.

⁶² KESKİN, s. 90.

⁶³ AYDIN, s. 71.

aaa. Savcüyü Taraf Kabul Eden Görüş

Öğretide baskın görüş, savcıların taraf olarak kabul edildiği yönündedir⁶⁴. Ancak bu görüştekiler, “taraf” kavramının içeriği hususunda birlik sağlamış değillerdir. Diğer bir deyişle, aşağıda görüşlerini belirteceğimiz yazarlar arasında bu taraflık ilişkisinin ne şekilde tezahür edeceği hususunda bir görüş birliği olmadığını belirtmek isteriz^{65,66}.

Keyman, savcının bir devleti temsil ettiği ve ifa ettiği görevi Devlet adına yaptığı gerekçesi ile taraf sayılması gerektiğini savunmaktadır. Yazara göre savcı, kendisine ait bir iddiayı değil Devlete ait bir iddiayı ortaya koyduğu için şeklen taraftır. Savcı kamu yararına hareket ederek doğru yargılama için çaba sarf etmekte olup savcı ve sanık arasında herhangi bir menfaat çatışması yoktur. Yazara göre, Devlet, “suçtan zarar gören toplum taraf” sıfatıyla bir makam oluşturmuştur. Savcı, suçtan zarar gören toplumun iddia makamını işgal eden bir süjedir⁶⁷. Savcının sanık lehine hareket etmesi de toplumsal menfaatleri korumak adınadır⁶⁸.

Keskin, savcının şahsi olarak taraf olmadığını, Devletin taraf olarak bir makam oluşturduğunu ve savcının suçtan zarar gören toplum tarafında olduğunu belirtmiştir. Savcının makam olarak şekli anlamda taraf konumunda olduğunu yargılamanın tez kısmını temsil ettiğini ifade eder. Yine yazar, savcının sanık lehine beraat istemesinin ve kanun yoluna başvurusunun onun taraf olmasına engel olmayacağını savunmaktadır⁶⁹.

⁶⁴ ÖZTÜRK Bahri, “Savcılığın Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Rolü ve Örgütlenmesi”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sempozyum Ankara 2006, s. 158; BAYRAKTARKöksal, “Genel Değerlendirme Konuşması”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sempozyum, Ankara 2006, s. 340.

⁶⁵ Savcı, maddi -şekli taraf ayırımında şekli taraf; asli-tali taraf ayırımında tali taraf; şahsi-makamsal taraf ayırımında makamsal taraf olarak kabul edilmektedir. (Detaylı bilgi için bkz. KANBUR, s. 58).

⁶⁶ SALDIRIM, s. 40-41 ve 54-56.

⁶⁷ Öğretide Şahin ve Göktürk de savcüyü toplumsal iddia makamı olarak kabul etmektedir (ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 83; KEYMAN, s. 174-176).

⁶⁸ KEYMAN, s. 174-176.

⁶⁹ KESKİN, s. 102.

Aydın, savcının kamu adına yargılamaya katıldığını, muhakeme diyalektiğinin tez kısmını temsil ettiğini belirtmiştir. Aksinin kabulünün yargılamada tartışma ortamını yok edeceği ve bunun sonucunda tek yanlı muhakeme halinin ortaya çıkacağını savunmuştur. Savcının sanığın lehine olan durumları incelemesi ve talep etmesinin tarafsızlığına engel teşkil etmeyeceğini, savcılığın amacının adaletin gerçekleştirilmesi maddi gerçeğe ulaşmak olduğunu ifade etmiştir⁷⁰.

Toroslu ve Feyzioğlu'na göre savcı, muhakeme makamlarından biri olan iddia makamını işgal eden kişidir. Dolayısıyla savcıdan tarafsız olması beklenemez; zira savcı ceza muhakemesinin bir tarafı konumundadır⁷¹.

Çiftcioğlu, savcılık makamının suçtan zarar gören taraf olan devletin iddia görevini yapmak üzere kurulduğunu, bu nedenle makamını işgal eden savcının şahsi yönden değil, makam yönünden taraf olduğunu savunmaktadır⁷².

Saldırım, savcıyı kamu düzenini sağlamak adına iddiada bulunacak bir makama ihtiyaç duyulması ve yargılama hukukunun bir gereği olarak taraf olarak görmektedir. Yazara göre, savcının bakamayacağı davalarda bir başka savcının görevlendirilebileceği dolayısıyla savcının şahsı bakımından değil bulunduğu makam itibarıyla ceza yargılamasında taraf olduğu savunulmaktadır. Yazar, ayrıca savcının taraf olma niteliğinin, dava açan bir belge ile belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir⁷³.

Kuyucu, ceza yargılamasında savcının iddia makamı olarak taraf olduğunu dolayısıyla uyuşmazlıkla kişisel bir ilgisi olmadan işlemler yaptığını belirtmiştir⁷⁴.

⁷⁰ AYDIN, s. 72.

⁷¹ Yazarlar, savcının şahsi yönünden değil makam yönünden savcı olduğunu, bunun en önemli göstergesinin savcının herhangi bir şekilde davaya bakamayacağı hallerde, yerine başka bir savcının görevlendirilebilmesi olduğunu belirtmişlerdir. (TOROSLU Nevzat/FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2019, s. 132).

⁷² ÇİFTCİOĞLU, Cengiz Topel, Uygulama Örnekleri ile Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararı ve Denetimi, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 41.

⁷³ SALDIRIM, Özel Hukukta, s. 40-41 ve 50-51.

⁷⁴ KUYUCU, s. 131.

Şahin ve Göktürk, ceza yargılama faaliyetinin zorunlu olarak bir iddia makamını gerekli kıldığını, bu nedenle makam itibarıyla savcının taraf olarak kabulünün gerekli olduğunu savunmaktadır⁷⁵.

Soyaslan, savcının ceza davasının zorunlu bir tarafı olduğunu belirtmektedir⁷⁶.

Özen, CMK m. 170/5 ve m. 265 yer alan düzenlemeler gereğince, savcının yaptığı işin niteliği gereği makam olarak taraf olduğunu ve uygulamada savcının yüksek oranda şüpheli ve sanık aleyhine hareket ettiğini belirtmiştir⁷⁷.

Özbek ve diğerleri, savcının şüpheli ve sanığın hem lehine hem de aleyhine delil toplamakla yükümlü olduğunu ancak iddia makamı olmaları itibarıyla tarafsız olamayacağını, bu nedenle ceza yargılamasında taraf olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır⁷⁸.

Katoğlu, savcının makam itibarıyla taraf olduğunu, kamusal iddia makamı olarak maddi gerçeği araştırıp toplumun menfaatlerinden yana taraf olması gerektiğini ve sanığın lehine hususların gözetilmesinde de kamu yararının olduğunu belirtmektedir⁷⁹.

Demirci, savcının iddia makamını işgal eden ceza muhakemesi süresi olduğunu, taraflar üstü niteliğiyle, sui generis taraf olduğunu savunmaktadır⁸⁰.

⁷⁵ ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 91.

⁷⁶ SOYASLAN, s. 192.

⁷⁷ ÖZEN, s. 229.

⁷⁸ ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, s. 197.

⁷⁹ KATOĞLU Tuğrul, "Asliye Ceza Mahkemelerinin Yeni Durumu: Silahların Eşitliği Tartışmalarından Silahlara Vedaya", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan Y. 2010, C.1, S.1, s. 536-537.

⁸⁰ DEMİRCİ, Hüseyin, Özel Hukuk Davalarında Cumhuriyet Savcılarının Görevleri, Konya 2008, s. 47.

Bütüner, savcının suçtan zarar gören taraf olan devletin iddia makamını işgal ettiğini ve makam yönünden taraf olduğunu ve CMK m. 170 ile kamu davası açma görevinin sadece savcıda olduğunu ve yürüttüğü soruşturmada şüpheli veya sanığın lehine ve aleyhine delil topladığını belirtmiştir⁸¹.

Savcının taraf olduğunu ileri süren yazarların gerekçesi, ceza yargılamasında çelişme ilkesinin uygulanması ve suçla mücadele amacıyla savcının taraf olduğu yargılamada hazır bulunması, sanık ve savcının ceza yargılamasının karşılıklı iki tarafı olması, yani tez ve antitezi oluşturması ve kanunun savcıcı makam itibarıyla taraf olarak kabul etmesi ve bu nedenle savcının reddi kurumunun kanun koyucu tarafından bilinçli olarak düzenlememesidir.

bbb. Cumhuriyet Savcısını Taraf Kabul Etmeyen Görüş

Bu görüş, geleneksel görüş olarak adlandırılmakta olup sanık ve savcıcı taraf olarak görmez, savcıcı bir devlet organı gibi görür. Bu görüşe göre, savcı devleti temsil eden adalet organıdır. Bu görüş, savcının ceza yargılaması dinamizmi için zorunlu olduğu ve masumiyetin korunmasına hizmet etmesi nedeniyle savcıcı taraf saymanın hukuki bir hata olduğunu savunmaktadır⁸².

İçel, CMK m. 160/2 ve Adalet Bakanının savcılara dava açılması yolunda emir verme yetkisinin tamamen kalkması nedeniyle savcının özerk ve bağımsız olduğunu ve taraf sayılmayacağını belirtmiştir⁸³.

Erem, ceza yargılamasında Devletin taraf olduğunu, savcının taraf olmadığı belirtmiştir. Yazara göre, savcı ile sanık aynı seviyede olmayıp silahların eşitliği ilkesi, burada geçerli değildir. Erem, ceza yargılaması-

⁸¹ BÜTÜNER Uğur, Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Evresinde Görev ve Yetkileri, Diyarbakır 2008 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 25.

⁸² SALDIRIM, Özel Hukukta, s. 39.

⁸³ İÇEL KAYIHAN, "Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları Budapeşte İlkeleri Işığında "Savcıcı Ret Sorunu", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Y. 7, S. 14, s. 31.

nın tek taraf muhakemesi olduğunu ve savcının üstün kamu menfaati ile hareket eden bir organ olması sebebiyle taraf olamayacağını savunmaktadır. Ceza yargılamasında tek taraf sanık olup savcının görevinin maddi gerçeğe uygun, doğru karar almak olduğunu, bu itibarla savcının ceza yargılamasında muhakeme süjesi olduğunu belirtmektedir. Yine savcı – sanık arasında bir menfaat çatışması bulunmadığından, savcının taraf olarak kabul edilemeyeceğini savunmaktadır⁸⁴.

Sonel'e göre savcı, taraf değildir. Savcının görevi, bir suç işlendikten sonra işin aslını ortaya çıkarmak ve kanunun uygulanmasını gözetmektir. Savcının şüpheli ya da sanığın mutlaka cezalandırılmasını sağlama gibi bir görevi yoktur. Savcının kamu adına iddianame düzenlemesinin, ona taraf sıfatını kazandırmayacağını, hatta suçtan bizzat kendisi bile zarar görse, savcı sıfatıyla açtığı davada sadece kamu yararını gözettiğini savunur. Savcının taraf sayılmasının kanun hükümlerine uymadığını, savcının tıpkı hâkim gibi tarafsız olması gerektiğini, aksi halde soruşturmadan el çektirilebileceğini, bu nedenle savcının reddi gibi bir kuruma ihtiyaç olmadığını savunmaktadır⁸⁵.

Öztürk ve diğerlerine göre savcı, şüpheli ve sanığın hem lehine hem aleyhine soruşturma işlemleri yapmak durumunda olup şüphelinin ve sanığın haklarının koruyucusudur. Bu nedenle savcının ceza yargılamasında taraf olarak kabul edilmeyeceğini savunmaktadır⁸⁶.

Centel ve Zafer, ceza yargılamasında iddia ve savunma arasında bir yarışın olmadığını, maddi gerçeğe ulaşmak için bir işbirliğinin söz konusu olduğunu, bu nedenle hiçbir makamın diğerinin karşısında bir taraf olarak yer almadığını, gerekçeleriyle savcının ceza yargılamasında taraf olmadığını, sadece süje olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır⁸⁷.

⁸⁴ EREM Faruk, Ceza Usul Hukuku, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1968, s. 130.

⁸⁵ SONEL Hikmet, "Cumhuriyet Savcısı Taraflardan mıdır?", Adalet Dergisi, y. 1950, S. 1, s. 49-56.

⁸⁶ ÖZTÜRK/TEZCAN/ERDEM/GEZER SIRMA/KIRIT SAYGILAR/AKCAN ALAN/ÖZAYDIN/TÜTÜNCÜ ERDEN/VILLEMIN ALTINOK/TOK, s. 225.

⁸⁷ CENTEL/ZAFER, s. 138.

Ünver ve Hakeri, CMK m. 160/2 maddesinde düzenleme gereğince, savcının taraf olmadığını savunmaktadır⁸⁸.

Gökçen ve diğerleri, savcının taraf olmadığını, CMK m. 160/2 ve m. 170/5'te yer alan düzenlemeler ışığında açıklamaktadır⁸⁹.

Kenanoğlu, ceza yargılamasında iddia ve savunma arasında yarış olmadığını, maddi gerçeğe ulaşmak için iş birliği olduğunu, bu nedenle hiçbir makamın diğerinin karşısında bir taraf olarak yer almadığını, savcılığın amacının kişiyi mutlak suretle cezalandırmak olmadığını, şüpheli veya sanığın lehine işlem yapabilmesi nedeniyle savcının taraf olmadığını savunmaktadır⁹⁰.

Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, savcının kendi menfaatini değil şüpheli/sanık menfaatini ve hakkını koruduğunu, sanığın menfaati ile savcının menfaati zıt olmadığından, taraf olarak kabul edilemeyeceğini savunmaktadır⁹¹.

Savcıyı taraf kabul etmeyen yazarların savunduğu düşünce; savcının şüpheli veya sanık lehine ve aleyhine işlemler yapmasının, onun taraf olmadığını bir göstergesi olduğudur. Bu yazarlara göre, iddia ve savunma arasında bir yarış değil maddi gerçeğe ulaşmak hususunda bir iş birliği vardır. Savcı, toplumun menfaatini korumakta olup savcı ile şüpheli veya sanığın menfaatleri çatışmamaktadır. Yine bu görüştekiler, savcının Devlet adına Devletin gördüğü davada taraf olamayacağını, dolayısıyla ceza yargılamasının tek taraflı yürüdüğünü ve savcının CMK'nin ilgili maddeleri gereğince, şüpheli veya sanığın aleyhine ve lehine hareket edebileceği de dikkate alınarak, savcının şüpheli veya sanığın karşısında olmadığını, sonuç olarak; ceza yargılamasında taraf olarak kabul edilemeyeceğini savunmaktadırlar.

⁸⁸ ÜNVER/HAKERİ, s. 208.

⁸⁹ GÖKCEN/BALCI/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 2020, 209.

⁹⁰ KENANOĞLU, s. 19.

⁹¹ KUNTER Nurullah/YENİSEY Feridun/NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul2006, s. 310.

bb. Ceza Muhakemesi Kanununda Yer Alan Düzenleme

Savcının ceza yargılamasında taraf olup olmadığı hususunda CMK’de açık bir düzenleme yoktur. Kanun koyucu, CMK’nin bazı maddelerinde “ilgili” terimini, bazı maddelerinde ise “taraf” ifadesini kullanmıştır.

Savcı için CMK m. 33, m. 293/2 ve m. 296’ da “ilgililer”^{92,93}; CMK m. 34,m. 35/1,m. 277/1,m. 297/3 ve m. 300’de “taraf”⁹⁴ ifadesi kullanılmıştır.

Son olarak, CMK’de yer alan kamu davası açmak, yürütmek, sanığın lehine ve aleyhine birtakım işlemlerde bulunmak, sanık lehine kanun yoluna başvurmak gibi birtakım ceza muhakemesi işlemlerini düzenleyen bu maddeler, ceza yargılamasında savcının yaptığı iş bakımından değil, makam itibarıyla iddia görevini üstlenmiş bir taraf olduğunu göstermektedir⁹⁵.

⁹² Madde 33: “Duruşmada verilecek kararlar, Cumhuriyet savcısı, duruşmada hazır bulunan müdafî, vekil ve diğer ilgililer dinlendikten; duruşma dışındaki kararlar, Cumhuriyet savcısının yazılı veya sözlü görüşü alındıktan sonra verilir”.

Madde 293/2: “Hüküm, temyiz eden Cumhuriyet savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükmün temyiz edildiğinin bölge adliye mahkemesince öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir”.

Madde 296/2: “Temyiz eden, ret kararının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde Yargıtay’dan bu hususta bir karar vermesini isteyebilir”.

⁹³ CMK m. 33’ ün gerekçesi, Adalet Komisyonu raporunda “Cumhuriyet Savcısını ceza muhakemesinde taraf olup olmadığı yönünde bir sonuca ulaşılamayacak olan tartışmalarda, kanunun bir tercihte bulunmaması, bu tartışmaların doktrin bağlamında ele alınması gerektiği düşünülmüştür” şeklinde gerekçelendirilmiştir (KAPLAN Arif, “Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi”, Antalya 2015 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 59).

⁹⁴ Madde 35/1: “İlgili tarafın yüzüne karşı verilen karar kendisine açıklanır ve isterse kararın bir örneği de verilir”.

Madde 277/1: “276’ncı maddeye göre hükmü veren mahkemece reddedilmeyen istinaf dilekçesi veya beyana ilişkin tutanağın bir örneği karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevabını verebilir”.

Madde 297/3: “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname, hükmü temyiz etmeleri veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek görüş içermesi hâlinde sanık veya müdafî ile katılan veya vekillerine ilgili dairesince tebliğ olunur. İlgili taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde yazılı olarak cevap verebilir”.

Madde 300: “(2) Duruşmada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya yerine görevlendirdiği Yargıtay Cumhuriyet savcısı, sanık, müdafî, katılan ve vekili iddia ve savunmalarını açıklar. Temyizi istemiş olan tarafa önce söz verilir”.

⁹⁵ Ekim 2004 tarihli Ceza Muhakemesi yasa taslağında m.162 de Cumhuriyet Savcısının taraf olmadığı açıkça düzenlenmiştir (CENTEL/ZAFER, s. 139).

cc. AİHM İçtihatlarında Savcının Taraf Olup Olmama Durumu

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yargı örnekleri ve kararları incelendiğinde, istisnai kararlar dışında savcının teknik olarak taraf kabul edildiği görülmektedir.

AİHM, ilk kez 17 Ocak 1970 ve 11 sayılı Delcourt-Belçika davasında savcının ceza davalarındaki konumunu tartışmış ve istisnai bir karar vererek Yargıtay başsavcısının mahkeme önünde taraf olmadığını açıkça şu şekilde ifade etmiştir⁹⁶: “Yargıtay Başsavcılığı, kovuşturma yapmadığı, dava açmadığı, davacı niteliğine sahip olmadığı için, mahkeme önünde taraf olarak kabul edilemez. Yargıtay Başsavcılığı ile alt mahkemelerdeki savcılıklar, birbirinden farklı kurumlardır. Ancak yasalara ve uygulamaya bakıldığında, bu farklı işleyişin kolayca ayırımına varılamamaktadır. Görünümü nedeniyle kimi sanıkların Başsavcılığı kendilerinin karşıtı gibi algılamaları ve özellikle Yargıtay’ın kapalı oturumundaki tartışmalara katıldığını izleyince, böylesi kuşkulara kapılmaları doğaldır”.

AİHM, taraflar arasında hak ve yükümler bakımından tam bir eşitlik ve dengenin bulunması ve bunun yargılama süresince korunması gerektiğini vurguladığı Monnel ve Morris/İngiltere davasında savcını “iddia makamı” ifadesini kullanarak taraf olarak nitelendirmiştir⁹⁷.

AİHM, Brandstetter/Avusturya Davası’nda çekişmeli yargılamanın önemini vurgulayarak savcılık makamını oluşturan tarafın verdiği görüş ve gösterdiği kanıtlar hakkında savunmanın yorum ve açıklama belirtme olanağına sahip bulunması gerektiğini belirterek, savcını ceza yargılamasında taraf kabul etmiştir⁹⁸.

⁹⁶ DİNÇ Güney, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Silahların Eşitliği”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2005, S. 57, s. 287.

⁹⁷ GÖLCÜKLÜ Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde “Adil Yargılama”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Y. 1994, C. 49, S. 1, s. 218.

⁹⁸ DİNÇ, s. 289.

AİHM, Borgers/Belçika davasında tarafların hazır bulunma usulü haklarına saygı gösterilmesi gerekliliğine vurgu yapmış ve tarafların, bir ceza davasında gösterilen tüm deliller veya sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve üzerine yorum yapma hakkını gerektirdiğini belirterek savcıcı taraf olarak kabul etmiştir⁹⁹. Kararın gerekçesinde “*özellikle Başsavcı’nın Yargıtay yargıçlarının karar vermeden önceki müzakerelerine katılmasının savunma ile iddia arasındaki eşitsizliği arttırması nedeniyle silahlarda eşitlik ilkesi bakımından adil yargılanma hakkının ihlali olduğu...*” vurgulanmıştır¹⁰⁰.

dd. Görüşümüz

Bize göre savcı, kamusal iddia makamı olup ceza yargılamasında tam bir taraf statüsü olmayan bir ceza muhakemesi süjesidir. Çünkü savcı ne zarar veren ne de zarar gören veya sanık olmadığından, uyuşmazlıktan doğrudan etkilenen bir taraf değildir. Bu nedenle savcının kişisel intikam alma amacı da yoktur. Savcı, makam olarak taraf sıfatını haiz olup ceza yargılama sisteminin diyalektik yapısı¹⁰¹ içinde iddia rolünü üstlenen bir ceza muhakeme süjesidir. Zira savcı, ceza yargılamasında maddi gerçeğe ulaşmak için konumlandırılmış vasıta bir taraftır. Bu diyalektik sistem içerisinde iddia ve savunmanın var oluşu, silahların eşitliği bakımından gerekli ve zorunlu bir durumdur.

Savcının soruşturma evresinde şüpheli leh ve aleyhinde delil toplaması, beraat talep edebilmesi, sanığın mahkûm olması için çabalayan bir taraf olmamasını düzenleyen CMK’nin ilgili maddeleri de dikkate alındığında, onun makam itibarıyla taraf olduğunun kabulünü gerektirmektedir.

⁹⁹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Araştırma Dairesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadında Savcıların Ceza Alanı Dışındaki Rolü İlişkin Raporu (Mart 2011) https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_prosecutor_TUR.pdf. (Erişim tarihi: 05.12.2020).

¹⁰⁰ DİNÇ, s. 290.

¹⁰¹ Ceza yargılamasında diyalektik ilişki iddia makamının tezi, savunmanın antitezi sonucunda mahkemenin şüpheden kurtulup varmış olduğu sentezdir (ÖZTÜRK, s. 150).

2. Savcının Tarafsızlığı Sorunu

a. Genel Olarak Tarafsızlık Kavramı

Tarafsız, sözlükte “yansız”, tarafsızlık ise “Yansızlık” olarak tanımlanmıştır¹⁰². Hukuk sözlüğünde tarafsız, “*Taraflar arasında ayırım yapmayıp, hepsine eşit olarak davranma*” şeklinde tanımlanmıştır¹⁰³. Tarafsızlık, genel anlamıyla, “*taraf tutmama, yansız kalma, belirli bir mekân veya zamanda belirlenmiş tutum ve düşünceler arasında tercih yapmama hali*” olarak tanımlanmaktadır^{104,105}.

Tarafsızlık öğretide, “*yan tutmama, objektif olma ve kişiliğinden sıyrılabilme*”¹⁰⁶, “*taraf tutmama, yansız kalma, belirli bir mekân veya zamanda belirlenmiş tutum ve düşünceler arasında tercih yapmama hali*”¹⁰⁷ “*Görülmekte olan dava hakkında önyargı sahibi olmaması ve taraf tutmaması*”¹⁰⁸ “*Her türlü öznel etki ve öğelerden bağımsız olabilme, objektiflik durumu olup yansız kalmayı, gerçeği yansıtmayı, deneye, gözleme, kanıta ve somut verilere göre hareket etme*”¹⁰⁹ şeklinde tanımlanmıştır.

Tarafsızlığın ölçütleri, tarafsızlığı şüpheye düşüren her türlü sebeptir. Kanunlarda bu ölçütler, ret ve çekinme sebepleri şeklinde düzenlen-

¹⁰² <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 19.09.2020).

¹⁰³ YILMAZ, Hukuk Sözlüğü, s. 784.

¹⁰⁴ ÖMEROĞLU, s. 5.

¹⁰⁵ Uygulamada tarafsızlık yerine objektiflik terimi kullanıldığı gibi bazen bu iki kavram birbirinin yerine ya da birbirinin tamamlayıcısı olarak kullanılmaktadır. Tarafsızlık, objektifliğin bir yönüdür (ÖMEROĞLU, s. 5).

¹⁰⁶ CENTEL, Silahların Eşitliği, s. 195; KARAKEHYA/ARABACI, s. 2074; CENTEL Nur, “Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi – 1, 1. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 94; ÇİFTÇİOĞLU, s. 41; YILDIRIM Akif, “Savcılık Kurumu ve Cumhuriyet Başsavcılarının Cumhuriyet Savcıları Üzerindeki Denetim ve Gözetim Yetkisi”, Adalet Dergisi Y. 2013, S. 47, S. 120.

¹⁰⁷ KAPLAN, s. 57.

¹⁰⁸ KOLCU Selahattin, Adil Yargılanma Hakkı Boyutuyla Ceza Muhakemesi Hukukunda Hâkimin Davaya Bakamaması ve Reddi, İstanbul 2019 (Yayımlanmamış Doktora Tezi), s. 77.

¹⁰⁹ AYDIN İnayet/SALDIRIM Mustafa, Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri Eğitimi Koşullayıcı El Kitabı, Ankara 2019, s. 17.

miştir. Bu sebeplerden bazıları, işlemin konusu olayın işlem yapacak kişinin kendisine ait veya kendisini ilgilendirmesi, dolayısıyla işlem yapan kişinin işlem konusu olaydan zarar görmüş olması veya menfaati bulunması, işlemin konusunu oluşturan olayın sahibi veya tarafı ile örneğin, evlilik, vesayet, hizmet ilişkisi, vs. bulunması, işlemin konusunu oluşturan olayla ilgili daha önce farklı sıfatlarda görev alması, işlemin üzerinde gerçekleştiği kişinin bağlı olduğu kurumla hukuki ilişkide (ihale, alım satım) bulunmasıdır¹¹⁰.

Tarafsızlık, Anayasa Mahkemesi'nce *“davanın çözümünü etkileyecek bir önyargı, tarafgirlik ve menfaate sahip olunmaması, davanın tarafları karşısında ve onların leh ve aleyhlerinde bir düşünce veya menfaate sahip olunmamasını”* ifade eder¹¹¹. Bu tanım AİHM içtihatlarına uygun olup Strazburg organları, tarafsızlık kavramını genel olarak, önyargı veya yanlı olmama hali olarak şu şekilde ifade etmektedir¹¹²: *“Davanın çözümünü etkileyecek bir önyargı, tarafgirlik ve menfaatin olmaması ve hakimlerin taraflara karşı lehte ya da aleyhte duygu ve çıkarlara sahip olmaması”* şeklinde tanımlamaktadır.

AİHM, tarafsızlık değerlendirmesinde öznel ve nesnel yöntemleri kullanmaktadır¹¹³. AİHM bir davada, davaya bakan hâkimin kişisel önyargı veya taraflılık sergileyip sergilemediğini göz önünde bulundurmaya öznel yöntem; mahkemenin, hakkındaki her tür meşru şüpheyi ortadan kaldırmak üzere yeterli güvenceler sunup sunmamasını, nesnel yöntem olarak belirlemiştir¹¹⁴. AİHM tarafsızlığı, hâkimin, birey olarak davadaki

¹¹⁰ YİĞİT Uğur, “Anayasal İlkeler ve Etik Kuralları Çerçevesinde Savcının Soruşturma ve Davadan Reddi ile Çekilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2009, S. 85, ss. 294-295.

¹¹¹ AYM Rıfat Bakır ve diğerleri Kararı, (Başvuru No. 2013/2782, § 83) <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (Erişim tarihi: 03.02.2021).

¹¹² AİHM, bu kavramı, Wettstein/İsviçre Davasında (Başvuru no. 33958/96) açıkça zikretmiştir. <https://www.echr.coe.int/> (erişim tarihi: 16.09.2020).

¹¹³ Human Rights In The Administration Of Justice: A Manual on Human RightsforJudges, Prosecutors and Lawyers, Chapter4 Independence and Impartiality of Judges, Prosecutors and Lawyers, Office Of The HighCommissionerFor Human RightsInCooperationWith TheInternational Bar Associationunited Nations And Geneva, United Nations Publications,2003, s. 135 (<https://www.ohchr.org/Documents/Publications/training9Titleen.pdf>. Erişim tarihi. 01.10.2020).

¹¹⁴ Case of Micallef V. Malta(Application no.17056/06) <https://hudoc.echr.coe.int/> (Erişim tarihi: 17.09.2020).

kişisel tarafsızlığı (sübjektif tarafsızlık) ve kurum olarak mahkemenin hak arayanlarda bıraktığı güven veren tarafsız bir görünümüne sahip olması (objektif tarafsızlık) şeklinde iki aşamada ele almaktadır¹¹⁵. Mahkemeye göre, tarafsızlığın sağlanabilmiş olması için tarafsızlığı ortadan kaldıran hallerin yokluğuyla yetinilmemekte, makul her türlü kuşkunun ortadan kaldırılması gerekmektedir.^{116,117}.

Savcının tarafsızlığından anlaşılması gereken ise muhakeme faaliyetini yürütürken taraflardan birinin tutulmaması, şüpheli/sanığa ve mağdura/suçtan zarar görene karşı eşit mesafede olma, herhangi birini kayırmama ve tüm muhakeme işlemlerinin (delil toplama, mütalaa verme, vs.) objektif şekilde ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla yürütülmesidir¹¹⁸. Bu itibarla, tarafsızlığın iki anlamı olup dürüstlük ve yargılanacak uyuşmazlık bakımından karşılıklı durumda olan menfaatlere ilişkin objektifliği ifade eden, taraflara eşit uzaklıkta olma halidir¹¹⁹. Savcı, bir kamu görevlisi olarak dürüst işlem ilkesi gereğince objektif olmak durumundadır. Bu bağlamda savcının tarafsızlığı; dürüst olma, objektif olma ile eş anlamlıdır¹²⁰. Bu itibarla, sözgelimi bir ceza soruşturmasında taraflara olumlu ya da olumsuz duygularla yaklaşmak, söz gelimi soruşturmayı yürüten savcının kendi dünya görüşünü ya da inancını

¹¹⁵ KARAASLAN Varol, "Hâkimin Tarafsızlığı İlkesi İle Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi Arasındaki İlişki", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2014, C. 4, S.2, s. 99.

¹¹⁶ AİHM Magee/Birleşik Krallık kararında savcının tarafsızlığından şu şekilde bahsetmiştir: "Adil yargılanma hakkının düzenlendiği İHAS m.6'nın esas amacı, yöneltilen suçlama hakkında karar vermeye yetkili bir mahkemede adil yargılanmayı sağlamaktır. Ancak, bu durum adil yargılanma ilkesinin yargılama öncesi soruşturmada hiç uygulanmayacağı anlamına gelmez. Sözleşme m.6 ve özellikle fıkra 3 dava açılmadan önce de geçerlidir, aksi takdirde yargılamanın hakkaniyeti ciddi şekilde olumsuz etkilenebilir" (Karar için bkz. CENTEL Nur, "Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 16 S. (1-2), s. 6.

¹¹⁷ ÖMEROĞLU, s. 16.

¹¹⁸ KARAKEHYA/ARABACI, s. 2074; CENTEL, Silahların Eşitliği, s. 195; CENTEL, Adil Yargılanma Hakkı, 95; ÇİFTÇİOĞLU, s. 41; YILDIRIM, s. 121; DEMİRCİ, s. 47.

¹¹⁹ AYDIN, s. 73.

¹²⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu'nda savcının soruşturma evresindeki faaliyeti "maddi gerçeğin araştırılması" ve "adil bir yargılamanın yapılabilmesi" (CMK m. 160/2) olup adil yargılamanın gereklerinin soruşturma aşamasının en başından itibaren yerine getirilmesini gerektirir. Anayasa m.36/1 ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.6'da öngörülen adil yargılanma hakkı, savcının objektif olmasını gerektirir. Davanın tarafı savcıyla görülmesi, adil yargılama ilkesini ihlâl edecektir (CENTEL, Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar, s. 10).

tebliğnameye veya soruşturma işlemlerine dayanak göstermesi, tarafsızlık ilkesinin ihlali anlamına gelecektir¹²¹.

b. Savcının Tarafsızlığına İlişkin Düzenlemeler

aa. Ceza Muhakemesi Kanunu

Objektifliğin gerektiği hallerde şüpheli/sanık lehine davranma zorunluluğunu düzenleyen CMK, bir anlamda savcının tarafsızlığını da kabul etmiş bulunmaktadır¹²².

CMK,savcının adil yargılama yapabilmesi ve maddi gerçeğin araştırılması için¹²³ şüpheli veya sanığın hem aleyhine hem lehine soruşturma işlemlerini yürütmesi (CMK m. 160)¹²⁴ ve beraatını talep edip lehine kanun yoluna başvurabilmesini (CMK m. 260/3) düzenlemek suretiyle, savcının soruşturma sırasında objektif olma yükümlülüğüne işaret etmiştir¹²⁵.

Savcının tarafsızlığına ilişkin CMK m. 170/5'te düzenlenen iddianamenin iade sebeplerinden biri olan ve iddianamenin sonuç kısmında şüphelinin sadece aleyhine değil, lehine olan hususların da ileri sürüleceği hükmü, savcının tarafsızlığının denetimi açısından önemlidir.

CMK'de savcının tarafsızlığına vurgu yapan hükümler olmasına karşın, daha önce de belirttiğimiz gibi, kanunda savcının reddi kurumuna yer verilmemiştir¹²⁶.

¹²¹ AYDIN/SALDIRIM, s. 17-19.

¹²² KESKİN, s. 101.

¹²³ CENTEL, Adil Yargılanma Hakkı, s. 95.

¹²⁴ Öğretide İçel, bu düzenlemeyi yeni yargılama sisteminde savcının taraf sayılmayacağını bir göstergesi olarak yorumlamaktadır (İÇEL, s. 30).

¹²⁵ Öğretide bazı yazarlar, bu durumun savcının makam olarak iddia makamını işgal etmesini etkilemeyeceğini belirtmişlerdir(KARAKEHYA/ARABACI, s. 2074).

¹²⁶ Centel bunun nedenini, kaynak Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda bu hususun düzenlenmemiş olmasına bağlamıştır. Alman yasa yapıcı, gerekli görüldüğünde (sanık, ilgili savcı ya da resen amir tarafından) başka bir savcı ile muhakemenin devam edebileceğini, bunun yapılmaması halinin temyiz

bb. Uluslararası Belgelerde

Savcılarının görevlerini objektif ve tarafsız, toplum yararına adil ve önyargısız şekilde yürütebilmesi için uluslararası belgelerde etik ve hukusal kurallar belirlenmiştir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi “Bakanlar Komitesi’nin Cezai Adalet Sisteminde Savcılığın Rolü ile İlgili Üye Devletlere Sunduğu Tavsiye Kararı Rec (2000)19”¹²⁷, savcılarının tarafsızlığına ilişkin ilk hükümdür. Bu metinde, savcılarının tarafsızlığı şu şekilde vurgulanmıştır: “Savcılar, muhakeme işlemleri esnasında nesnel ve tarafsız olmalıdırlar. Özellikle, adaletin doğru işleyişi için gerekli ilgili tüm maddi ve hukuki olguların mahkemeye sunulmuş olmasını sağlamalıdırlar”.

Yine 7 Ağustos-7 Eylül 1990 tarihleri arasında Küba’nın Havana şehrinde yapılan 8. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Konferansında kabul edilen “Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi”, giriş kısmında “Savcılarının ceza muhakemesinde etkili, tarafsız ve adil olmalarını sağlama ve geliştirme konusunda Üye Devletlere yardımcı olması için formüle edilen...” ve 13. maddesinde “Savcılar görevlerini yaparlarken: a) İşlerini tarafsızlıkla ve her türlü siyasal, sosyal, dinsel, ırksal, kültürel, cinsel veya başka herhangi bir ayrımcılıktan kaçınarak yürütürler” şeklinde düzenleme yapılarak, savcının tarafsızlığı açıkça düzenlenmiştir.

Savcılarının görevlerini yerine getirirken tarafsız olmaları gerektiği, Budapeşte İlkeleri olarak bilinen, Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçim-

---

başvurusu için gerekçe oluşturacağını belirtmiştir. (CENTEL, Adil Yargılanma Hakkı, s. 96); Alman Ceza Muhakemesinde savcının tarafsızlığı nedeniyle davayı yürütemeyeceği haller mahkeme tarafından değil, üst savcı tarafından saptanabilmektedir. (KANBUR, s. 49 ve 54). Alman Yargıtay’ı vermiş olduğu bir kararda, bir davada yasaklılığı gereken bir savcının yerine bir başkasının geçirilebileceğini, bu yapılmadığı takdirde temyiz yoluna gidilebileceğini kabul etmiştir (Karar için bkz. AYDIN, s. 71); Öğretide Çiftcioğlu, burada kanun koyucunun bilinçli kanun boşluğu bıraktığını savunmaktadır (ÇİFTÇİOĞLU, s. 44).

¹²⁷ Karar, 6 Ekim 2000 tarihinde düzenlenen 724. Bakan Yardımcıları toplantısında Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiştir (Tam metin için bkz. Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Temel Standartlar Türkiye’de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi, <https://rm.coe.int/16806b7793> erişim Tarihi: 09.12.2020).

lerine İlişkin Avrupa İlkeleri' nde¹²⁸ açıkça düzenlenmiştir¹²⁹. Bu uluslararası belgenin ilk iki kısmında¹³⁰ savcıların tarafsızlığına doğrudan ve dolaylı şekilde açıkça yer vermiş olması, savcıların taraf makamı olduğunu savunan klasik görüşün terk edildiğini göstermektedir. Belgenin üçüncü kısmında savcıların tıpkı hakimler gibi kuşkuya yer vermeyecek şekilde tarafsız ve objektif olmaları, son kısmında savcının tarafsızlığını tehlikeye düşürecek herhangi bir görevi almaması gerektiği açıkça vurgulanmıştır.

Savcının tarafsız olmasına ilişkin bir diğer düzenleme, 23 Nisan 1999 tarihinde Uluslararası Savcılar Birliği tarafından onaylanan "Savcıların Mesleki Sorumluluk Standartları ile Temel Görev ve Hakları

¹²⁸ Macaristan Başsavcılığı İşbirliği ile Avrupa Konseyi tarafından Budapeşte'de 29-31 Mayıs 2005 tarihinde düzenlenen Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nden, Ceza Adalet Sisteminde Savcıların Rolüne İlişkin Rec (2000) 19 nolu Tavsiye'den, Kamu Görevlilerinin Davranış Tazlarına İlişkin Rec (2000) 10 nolu Tavsiye'den, suçun önlenmesi ve suçlulara yönelik muamelelerle ilgili ilkelerin, savcılarının görevlerine uyarlanmasına ilişkin 8. Birleşmiş Milletler Kongresi'nde kabul edilen ilkelerden, (Havana, 27. Ağustos 7. Eylül 1990), uluslararası kuruluşların özel ve kamu kuruluşlarına önerdiği veya uyarladığı ilgili diğer etik, mesleki kurallardan esinlenilerek hazırlanan Savcılar İçin Etik Ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa İlkeleri "Budapeşte İlkeleri", konuya ilişkin önemli düzenlemeler yapmıştır.

¹²⁹ BM Bangalor Yargı Etiği ilkeleri Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 27.06.2006 tarih ve 315 sayılı kararı ile; savcılar için etik ilkeleri belirleyen Budapeşte İlkeleri ise yine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 10.10.2006 tarih ve 424 sayılı kararı ile benimsenmiştir (<https://www.hsk.gov.tr/Dislis-kiler/yargi-etigi.aspx> Erişim tarihi: 11.04.2021).

¹³⁰ Konumuzla ilgili ilkeler şu şekildedir:
I. Kısım: "Temel Görevler" kısmında düzenlenen ilkeler
"Savcılar Görevlerini adil, tarafsız, tutarlı ve hızlı şekilde yerine getirirler, Toplum adına ve kamu yararına hareket ettiklerini dikkate alırlar, Toplumun genel menfaatleri ile bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir denge kurmaya çalışırlar".
II Kısım: "Genel Olarak Mesleki Hareket Tazları" kısmında düzenlenen ilkeler:
"Savcılar, Görevlerini olayların değerlendirilmesi temelinde ve hukuka uygun ve her-hangi uygunsuz etkiden bağımsız olarak icra ederler, Görevlerinin bireysel ve toplu icrasında rehberlik etmesi gereken Tavsiye 19 (Rec 2000)36 a paragrafında belirtilen ilke ve kriterlerin, genel prensiplerin yayılması ve benimsenmesi dahil, uygun diyalog ve ekip çalışması sağlayarak tarafsız ve tutarlı olmaya ve öyle anlaşılmaya gayret gösterirler, Görevlerini adil bir biçimde, korusuzca, iltimas ve önyargı olmaksızın gerçekleştirirler, Bireysel veya belli bir kesimin çıkarlarının, kamu ve medya baskısının etkisinde kalmazlar, Tüm kişilerin adalet önünde eşitlik hakkına saygı duyarlar, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer düşünceler, cinsiyet tercihleri, ulusal veya sosyal köken, ulusal azınlık, mülkiyet, doğum, sağlık, özürllülük veya herhangi bir diğer statü ile ilişki temelinde herhangi bir kişiye karşı ayrımcılıktan sakınırlar, Savcının kişisel veya mali çıkarlarının veya savcının ailevi, sosyal ya da diğer ilişkilerinin, tutumunu uygunsuz bir biçimde etkilemesine izin vermezler. Özellikle, kendilerinin, ailelerinin veya iş ortaklarının kişisel, özel ve mali çıkarları ile ilgili olan davalarda görev yapmaktan kaçınırlar".
(<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/d28e036f-72e3-4db7-a602-b86c198eb73c.pdf>. Erişim tarihi: 01.10.2020).

Beyannamesi'dir. Söz konusu metnin "Tarafsızlık" başlıklı 3. maddesinde savcılık uygulamalarının mümkün olduğunca açık, insan haklarıyla uyumlu, hassas olması, mağdurları yeniden mağdur etmemesi, tarafsız ve objektif bir biçimde yürütülmesi gerektiği vurgulanmıştır¹³¹.

Savcının tarafsızlığına ilişkin bir diğer uluslararası düzenleme, Havana Kuralları olarak bilinen "Savcıların Rolüne İlişkin Kılavuz İlkeleri" dir¹³². Bu belgenin "Tarafsızlık" başlığı altındaki 4. Maddesinde, savcının görevlerini ayrımcılık yapmadan ve önyargı olmaksızın yerine getirmesi gerekliliği vurgulanmıştır¹³³.

Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Dikkatine Sunulan Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi'nin (CCJE) 12 (2009) Sayılı Görüşü ve Avrupa Savcılar Danışma Konseyi'nin (CCPE) 4 (2009) Sayılı Görüşü¹³⁴ madde 6'da, savcının tarafsız şekilde görevini ifa et-

¹³¹ Savcıların Mesleki Sorumluluk Standartları ile Temel Görev ve Hakları Beyannamesi Madde:3: Tarafsızlık "Savcılar, görevlerini korkusuzca, ayrımcılık yapmadan ve önyargı olmaksızın yerine getirmeleri gereklidir.

Savcılar özellikle de

Görevlerini tarafsız bir şekilde yerine getirmeli;

Bireysel ya da bölgesel menfaatler ile kamu ya da medya baskılarından etkilenmemeli, yalnızca kamu menfaatinin göz önünde bulundurulması, objektif bir şekilde hareket etmeli;

Şüphelinin lehine ya da aleyhine olmasından bağımsız olarak, tüm ilgili koşulları göz önünde bulundurmalı; Yerel kanunlara ya da adil yargılanmanın gerekliliklerine uygun bir şekilde, tüm gerekli ve makul araştırmaların yapılmasını ve sonuç itibarıyla şüphelinin suçlu ya da masum olduğunu gösterecek olsa bile, bu araştırmaların sonuçlarının gizli olmasını sağlamaya gayret etmeli;

Her zaman doğruyu aramalı, mahkemelerin doğruya ulaşmasını ve toplum, mağdur ve şüpheli arasında kanunlara ve adil olmanın gerekliliklerine uygun bir şekilde davranılmasını sağlamaya çalışmalıdırlar".

¹³² Birleşmiş Milletler'in 1990 yılında Küba'nın Havana şehrinde düzenlenen Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Müdahale üzerine Sekizinci Konferansı'nda kabul edilmiştir.

¹³³ "Savcılar özellikle de

Görevlerini tarafsız bir şekilde yerine getirmeli;

Bireysel ya da bölgesel menfaatler ile kamu ya da toplum baskılarından etkilenmemeli, yalnızca kamu menfaatinin göz önünde bulundurulması, objektif bir şekilde hareket etmeli;

Sanığın lehine ya da aleyhine olmasından bağımsız olarak, tüm ilgili koşulları göz önünde bulundurmalı; Yerel kanunlara ya da adil yargılanmanın gerekliliklerine uygun bir şekilde, tüm gerekli ve makul araştırmaların yapılmasını ve sonuç itibarıyla sanığın suçlu ya da masum olduğunu gösterecek olsa bile, bu araştırmaların sonuçlarının gizli olmasını sağlamaya gayret etmeli;

Her zaman doğruyu aramalı, mahkemelerin doğruya ulaşmasını ve toplum, mağdur ve sanık arasında kanunlara ve adillik diktelerine uygun bir şekilde adil davranmalarını sağlamaya çalışmalıdırlar".

¹³⁴ CCJE ve CCPE tarafından birlikte kabul edilen bu Görüş, "Bordeaux Bildirisi" olarak adlandırılmaktadır. (Tam metin için bkz. Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Temel Standartlar Türkiye'de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi, <https://rm.coe.int/16806b7793> erişim Tarihi: 09.12.2020).

mesi gerektiği düzenlenmiştir: *“Hukukun icrası ve bazı durumlarda savcılığın dava öncesi takdir yetkileri; savcıların statüsünün yasa tarafından hâkimlerinkine benzer şekilde mümkün olan en yüksek seviyede güvence altına alınmasını gerektirir. Her iki meslek de karar verme sürecinde bağımsız ve özerk olmalı, görevlerini nesnel ve tarafsız olarak yerine getirmelidir”*.

Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin (CCPE) Ceza Soruşturmalarda Savcıların Rolü Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Dikkatine Sunduğu 10(2015) Sayılı Görüş'ün¹³⁵ 23. maddesinde *“Savcılık soruşturmasına izin verilen üye Devletlerde savcılar soruşturmaları kanuna uygun, profesyonel, adil, süratli, ellerinden gelen en iyi şekilde ve kimseye karşı önyargı beslemeksizin ve ayrımcılık yapmaksızın gerçekleştirmek zorundadırlar”* demek suretiyle, savcının tarafsızlığına açıkça vurgu yapılmıştır.

Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Hakkında Rapor 'da¹³⁶ savcının tarafsızlığı açıkça şu şekilde düzenlenmiştir: *“Savcılar adil ve tarafsız bir şekilde hareket etmelidir. Savcının yargı mensubu olarak kabul edilmediği sistemlerde bile savcılardan yargı mensubuymuş gibi hareket etmeleri beklenir. Savcının işlevi ne pahasına olursa olsun mahkûmiyet sağlamak değildir. Savcı elindeki güvenilir kanıtların tümünü mahkemenin dikkatine sunmak zorundadır ve kanıtlar arasından uygun bulduklarını seçip ayıklayamaz. Savcı sadece savcılığın iddialarını destekleyen kanıtları değil, tüm ilgili kanıtları sanığa açıklamalıdır (ifşa etmelidir). Sanığın lehine olabilecek kanıtların açıklanamadığı durumlarda (örneğin, bu açıklama başka bir kişinin güvenliğini tehlikeye atacağı için) savcının görevi kovuşturmayı son vermektir. Bir ceza davasının beraatla bitse bile ilgili kişi için ciddi sonuçlar doğurması nedeniyle, savcılar kovuşturma başlatıp başlatmamaya ve hangi suçlamalarla kovuşturma başlatacaklarına karar verirken adil davranmaları gerekir. Hâkimler gibi savcılar da*

¹³⁵(Tam metin için bkz. Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Temel Standartlar Türkiye'de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi, <https://rm.coe.int/16806b7793> erişim Tarihi: 09.12.2020).

¹³⁶Venedik Komisyonunun 85. genel kurul toplantısında kabul edilmiştir.(Venedik, 17-18 Aralık 2010) (Tam metin için bkz. Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Temel Standartlar Türkiye'de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi, <https://rm.coe.int/16806b7793> erişim Tarihi: 09.12.2020).

kişisel çıkarlarının söz konusu olduğu konularda girişimde bulunamazlar ve tarafsızlıklarını ve dürüstlüklerini korumayı amaçlayan belli kısıtlamalara tabi tutulabilirler”.

Avrupa Savcıları Danışma Konseyi'nin (CCPE) Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve İlkeleri Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Dikkatine Sunduğu 9(2014) Sayılı Görüş'te¹³⁷, hukuk sistemlerinde savcıların kendi yetkileri dâhilindeki tüm davalarda ve tüm yargılama aşamalarında adil, tarafsız ve etkili bir yargı idaresi yürütülerek hukukun üstünlüğü ilkesinin güvence altına alınmasının sağlanmasına katkıda bulunması gerektiği düzenlenmiştir. Yine savcılarının daima tarafsız ve objektif hareket etmesi ve en yüksek etik ve meslek standartlarına uyması gerektiği vurgulanmıştır. Bu nedenle, savcılarının bağımsız ve tarafsız olmaya ve görünmeye gayret etmesi, tarafsızlık ilkesiyle bağdaşmayan siyasi faaliyetlerden uzak durması ve kişisel menfaatlerinin veya davayla ilgisi bulunan kişilerle olan ilişkilerinin tarafsızlıklarını zedeleyebileceği davalarda görev almaması gerektiği belirtilmiştir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü¹³⁸ m.42/7'de savcının tarafsızlığının hedeflendiği açıkça şu şekilde düzenlenmiştir: *“Ne Savcı ne de Yardımcıları, tarafsızlıklarına ilişkin herhangi bir nedenle haklı şüphe duyulabilecek hiçbir işte yer alamazlar. Şayet Mahkemenin bakmakta olduğu bir davaya veya hakkında araştırma veya soruşturma yapılan şahısla ilgili ulusal düzeyde bir davaya daha önce herhangi bir sıfatla yer almışlarsa, açılan bir davada Savcılık yapabilme ehliyetleri bulunmaz”.*

Birleşmiş Milletler Savcılığın Dürüstlük ve Kapasitesinin İyileştirilmesi Suretiyle Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Güçlendirilmesi Kararı'nda *“savcılar görevlerini korkusuzca, kimseyi kayırmadan, önyargı-*

¹³⁷ (Tam metin için bkz. Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Temel Standartlar Türkiye'de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi, <https://rm.coe.int/16806b7793> erişim Tarihi: 09.12.2020).

¹³⁸ Roma Statüsü, 17 Temmuz 1998 tarihinde “Birleşmiş Milletler Uluslararası Ceza Divanı Diplomatik Konferansı” nda 120 katılımcı ülke tarafından kabul edilmiştir. Türkiye, Roma Statüsüne taraf olmamakla birlikte UCD'nin faaliyetlerini yakından takip etmekte olup New York veya Lahey'de düzenlenen Taraf Devletler Asamblesi toplantılarına katılım sağlanmaktadır (<http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-ceza-divani-ve-turkiye.tr.mfa> erişim tarihi: 12.10.2020).

sız, tarafsız, kamu yararı dışında kimsenin ya da grubun menfaatini düşünmeksizin, objektif olarak, suçluluk ve masumiyete ilişkin bütün olasılıkları değerlendirerek, adil yargılanmayı temin hedefiyle yerine getirmelidir (Karar prg. 3)” denilerek, açıkça savcının tarafsız kalmasına vurgu yapılmıştır¹³⁹.

Tüm bu belgeler, savcının tarafsız olarak karar veremeyeceği veya makul bir gözlemcide tarafsız olarak karar veremeyeceği izlenimi doğurabileceği durumlarda yargılamanın herhangi bir aşamasına katılmaktan kaçınması gerektiğine, savcının masumiyet karinesi göz önünde bulundurarak delillerin hukuka uygunluğunu denetlemesi gerektiğine¹⁴⁰ ve son olarak, savcının toplum adına hareket ettiğini, klasik görüşün terk edildiğini bu itibarla, toplumun genel çıkarı ile birey çıkarı arasında dengeyi sağlayarak adaleti gerçekleştirmek adına tarafsız davranması gerektiğine vurgu yapılmaktadır¹⁴¹.

cc. Yargı İçtihatları

Savcının tarafsızlığı, uygulamada ulusal ve uluslararası yargı mercilerince tartışılmıştır. AİHM, verdiği bir kararında soruşturma organı olan savcılığın mutlak tarafsızlığına dair bir yükümlülüğünün olmadığına işaret ederken¹⁴² diğer bir kararında başsavcılığın mutlak tarafsızlık ile hareket etmesi gerektiğini açıkça benimsemiştir¹⁴³.

Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuruda¹⁴⁴ savcının tarafsızlığı tartışılmıştır. Başvuru, hakaret suçundan dolayı mahkûm olan

¹³⁹ ŞİK, Bazı Ülkelerde Savcılık, s. 420.

¹⁴⁰ CENTEL, Adil Yargılanma Hakkı, s. 95.

¹⁴¹ KESKİN, s. 92.

¹⁴² AİHM Dakaras /Litvanya Kararı Başvuru No. 42095-98 (<https://www.echr.coe.int/> Erişim tarihi: 11.04.2021) ve Priebe /İtalya Kararı (Başvuru No. 48799-99) (Karar için bkz. KANBUR, s. 63).

¹⁴³ AİHM Borgers/Belçika Kararı (Başvuru No.12005/86) <https://www.echr.coe.int/> (Erişim tarihi: 03.02.2021).

¹⁴⁴ Anayasa Mahkemesi Emin Aydın Başvurusu (2), Başvuru Numarası: 2013/3178, Karar Tarihi: 25/6/2015, RG. 19.09. 2015/29480 (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10.12.2020).

başvurucunun ceza soruşturması kapsamında şikâyetçi konumunda olan Cumhuriyet Savcısının aynı soruşturmada başvuru hakkında kamu davası açmasının, adil yargılanma hakkını ihlal ettiği iddiasıyla açılmıştır. Aynı zamanda başvuru, savcının bizzat müştekisi olduğu duruşmayı yürütmesi nedeniyle 19.10.2012 tarihinde adı geçen savcıyı HSYK'ye şikâyet etmiştir. HSYK Üçüncü Dairesi, 22. 01. 2013 tarihli kararı ile savcı hakkında soruşturma izni vermemiştir¹⁴⁵. Anayasa Mahkemesi adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir¹⁴⁶.

Yargıtay, bir kararında savcının makam olarak değil kamusal görevini yerine getirirken, kişisel olarak tarafsız olması gerektiğini belirtmiştir. Bu kararda özetle, savcılarının görevlerini Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ve Budapeşte İlkeleri kurallarına uygun şekilde yerine getirmeleri gerektiği belirtildikten sonra, savcılarının hukuka ve etiğe aykırı davranışlarının kişilerin mağduriyetine yol açması ve kamu zararına neden olması veya

¹⁴⁵ HSYK kararı: "5271 sayılı CMK'de davaya bakacak hâkim ya da duruşmalarda bulunacak zabıt kâtibi ile ilgili olduğu gibi, soruşturmayı yürütecek olan Cumhuriyet Savcısı ile ilgili olarak "Cumhuriyet Savcısının davaya bakamaması ve reddi" müessesesine yer verilmediği, Cumhuriyet Savcısının kendisinin bizzat mağdur ya da müşteki durumunda olduğu bir soruşturmayı yürütmesinin ve sonuçlandırmasının yasal olarak mümkün bulunduğu, ... Cumhuriyet Savcısı ...'nin 5271 sayılı CMK'nin 160/2. maddesi ile kendisine verilen "maddi gerçeği araştırması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almak ve şüphelinin haklarını korumak" yükümlülüğüne aykırı davrandığını, Cumhuriyet Savcısı olarak yürüttüğü, sonuçlandırıldığı ve aynı zamanda müştekilerin de bulunduğu soruşturmada normalin dışında ve taraflı davrandığını gösteren, şüpheli tarafından ibraz veya beyan edilip de ısrarla getirilmeyen, muhafaza altına alınmayan ya da ileri sürülmeyen bir delilin varlığına işaret eden bir olguya da tesadüf edilmediği ..." (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> Erişim Tarihi: 11.12.2020).

¹⁴⁶ Anayasa Mahkemesi kararının ilgili bölümü şu şekildedir: "Bir Cumhuriyet savcısının herhangi bir olayın hem mağduru veya müştekisi hem de soruşturmasını yürüten kişisi olması istenir bir durum olmamakla birlikte Türk Ceza Hukuku sisteminde "Cumhuriyet savcısının davaya bakamaması ve reddi" müessesesine yer verilmemiştir. Cumhuriyet savcısının kendisinin bizzat mağdur ya da müşteki durumunda olduğu bir soruşturmayı yürütmesi ve sonuçlandırması yasal olarak mümkündür. Buna karşın Anayasa Mahkemesi, böyle bir durumun Anayasa'ya ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarında ortaya konan ölçütlere uygunluğunu ve yargılamanın adillğine etkisini her zaman denetler. 29. Yukarıda zikredilen HSYK kararı da göz önüne alındığında mevcut başvuruda asıl olarak, başvuru yazdığı gazete yazısından dolayı Cumhuriyet savcısının kamu davası açması ve başvuru cezalandırılması suretiyle müdahale edilen ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiası değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğüne yargı kararları ile yapılan müdahalelerde soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin de inceleme sırasında göz önünde bulundurulması gerektiğinden mevcut davanın koşullarında, başvuru yazmış olduğu bir gazete makalesinin mağduru olduğunu iddia eden Cumhuriyet savcısının, hakkında iddianame düzenlemesinin adil yargılama hakkını ihlal ettiği yönündeki şikâyetinin daha fazla irdelenmesine gerek görülmemiştir". (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> Erişim Tarihi: 11.12.2020).

haksız kazanç sağlaması halinde TCK m. 257’de düzenlenen görevi kötüye kullanma suçunu oluşturacağını vurgulamıştır¹⁴⁷.

147 “Görevin gereklerinden ne anlaşılması gerektiği değerlendirilken, hâkim ve savcılara Anayasa ve yasalarla açıkça verilen görev ve yetkilerin yanında, bu görev ve yetkilerin kullanılmasında uyulması gereken ilkeler de göz önünde bulundurulmalıdır... Her ne kadar hakimlik ve savcılık ayrı görevler olarak görülmekte ise de; Türk Hukuk Sisteminde gerek sadece Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun uygun bulmasıyla hakimlerin görevleri, hakim olarak atanmalarının mümkün bulunması, gerekçe savcılarının şüphelinin hem lehine, hem de aleyhine olan delilleri toplamlarının zorunlu olması nedeniyle, hakim ve savcılarının taşınmaları gereken özellikler ve uymaları gereken meslek kuralları açısından hakimler ile savcılar arasında önemli bir fark bulunmamaktadır... Hakimlerin/savcılarının görevlerini hangi esaslara göre yapmaları gerektiği konusunda mevzuatımızda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bu konudaki en önemli uluslararası metin Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu’nun 23 Nisan 2003 tarihli oturumunda kabul edilmiş olan Bangalor Yargı Etiği İlkeleridir. Nitekim Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun 27.06.2006 gün ve 315 sayılı kararı ile de Bangalor Yargı Etiği İlkeleri’nin benimsenmesine karar verilmiş ve bu husus Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü’nce tüm hâkim ve savcılara gerekçe savcılarında duyurulmuştur. Bu belgede 6 temel değerden bahsedilmiş ve bu değerlere ilişkin ilkeler tanımlanmıştır. Adı geçen belgede korunan değerler; bağımsızlık, tarafsızlık, doğruluk ve tutarlılık, dürüstlük, eşitlik, ehliyet ve liyakat olarak sayılırken, diğer kapsamlı açıklamaların yanında bağımsızlıktan bahsedilirken; hâkim, genelde toplumdaki, özde ise karar vermek zorunda olduğu ihtilafları taraflarından bağımsızdır. Tarafsızlıktan bahsedilirken, tarafsızlık, yargı görevinin tam ve doğru bir şekilde yerine getirilmesinin esasıdır. Bu prensip, sadece bizatihi karar için değil, aynı zamanda kararın oluşturulduğu süreç açısından da geçerlidir. Hâkim, yargısal görevlerini tarafsız, ön yargısız ve iltimasız olarak yerine getirmelidir. Hâkim, mahkemede ve mahkeme dışında, yargı ve yargıç tarafsızlığı açısından kamuoyu, hukuk mesleği ve dava tarafların güvenini sağlayacak ve atıracak davranışlar içerisinde olmalıdır. Doğruluk ve tutarlılıktan bahsedilirken, Hâkim, mesleki davranış şekli itibarıyla, makul olarak düşünme yeteneği olan bir kişide herhangi bir serzenişe yol açmayacak hal ve tavır içinde olmalıdır. Hâkimin hal ve davranış tarzı, yargının doğruluğuna ve tutarlılığına ilişkin inancı kuvvetlendirici nitelikte olmalıdır. Adaletin gerçek anlamda sağlanması kadar gerçekleştirildiğinin görüntü olarak sağlanması da önemlidir. Dürüstlükten bahsedilirken, Dürüstlük ve dürüstlüğü görünür olarak ortaya konulması, bir hâkimin tüm etkinliklerini icrada esaslı bir unsurdur. Hâkim, hâkimden sadır olan tüm etkinliklerde yakışsız ve yakışık almayan görüntüler içerisinde olmaktan kaçmalıdır. Kamunun sürekli denetim suresi olan hâkim, normal bir vatandaş tarafından sıkıntı verici olarak görülebilecek kişisel sınırlamaları kabullenmeli ve bunlara isteyerek ve özgürce uymalıdır. Hâkim, özellikle yargı mesleğinin onuruyla uyumlu bir tarzda davranmalıdır. Hâkim, kendi mahkemesinde hukuk mesleğini icra eden kimselerle olan bireysel ilişkilerinde, objektif olarak bakıldığında tarafsızlık veya bir tarafa meyilme görüntüsü ya da şüphe doğuracak durumlardan kaçmalıdır. Hâkim; ailesinin, sosyal veya diğer ilişkilerinin, hâkim olarak mesleki davranışlarını veya vereceği yargısal kararları etkilemesine izin vermemelidir. Hâkim, hakimlik mesleğinin prestijini; kendisine, aile üyelerinden birisine veya herhangi bir kimseye özel çıkar sağlayacak şekilde ne kendisi kullanmalı ne de başka birisine kullandırmalıdır. Ayrıca hâkim, yargı görevinin yerine getirilmesinde, herhangi bir kimsenin kendisini etkileyebileceği izlenimine ne kendisi yol açmalıdır ne de başkalarının böyle bir izlenime yol açmalarına müsaade etmelidir. Hâkim ve aile üyeleri; yargısal görevlerin yerine getirilmesine ilişkin olarak, bir şeyin hâkim tarafından yapılması, yapılmaması veya yapılmasına kayıtsız kalınması ile ilgili herhangi bir hediye, bir kredi, bir teberru ya da bir iltimas talebinde bulunmaları veya kabul etmeleri konusunda izin veremez. Eşitlikten bahsedilirken, Yargıçlık makamın gerektirdiği performans açısından asil olan; herkesin mahkemeler önünde eşit muameleye tabi tutulmasını sağlamaktır. Ehliyet ve liyakatten bahsedilirken, Hâkim, yargısal görevlerini layıkıyla yerine getirmesine uygun düşmeyen davranışlar içerisinde bulunamaz. Denilmek suretiyle bir hakim (savcının) uyması gereken etik değerler özü itibarıyla ortaya konulmuştur. Avrupa Savcılar Konferansı’nın 29-30 Mayıs 2005 tarihli 6. oturumunda kabul edilerek, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’na 10.10.2006 gün ve 424 sayılı ile benimsenmesine karar verilir, Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü’nce de hâkim ve savcılara duyurulan Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları Budapeşte İlkeleri de hemen hemen Bangalor İlkeleri ile benzer mahiyettedir. Şu hâlde; hakimler ve savcılar Anayasa ve yasalarla kendilerine verilen görev ve yetkileri, yazılı olan veya olmayan ancak evrensel anlamda hâkim ve savcılarını bağladığında da kuşku bulunmayan etik kurallara tabi olarak yerine getirmelidirler. Aksine davranışın ortaya çıkacağı sonuçların 5237 sayılı TCY’ nin 257. maddesinde açıklanan suç öğelerini içermesinde durumunda da yetki ve görevin ihmalden ya da kötüye kullanılmasından söz edilmesinin olanaklı bulunduğu açıktır”. (YCGK, E. 2007/5-83, K. 2007/244, T. 20.11.2007, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> Erişim tarihi: 11.04.2021).

dd. Öğretide Yer Alan Görüşler

Öğretide bir kısım yazarlar, savcının muhakemede taraf olduğunu, bu nedenle tarafsızlığının söz konusu olamayacağını savunmaktadırlar¹⁴⁸. Klasik görüş olarak adlandırılan bu kesim, iddia görevi ile yargı görevinin farklı olması nedeniyle, işin doğası gereği savcılarının tarafsız olamayacağını kabul etmektedirler. Bu nedenle hakimler için kabul edilen ret davası ve çekinmenin, savcılar için söz konusu olamayacağını savunurlar. Savcıyı taraf olarak kabul etmeyen diğer görüş ise hâkim gibi savcının da görevden yasaklanması ve reddedilebilmesi gerektiğini savunurlar. Yazarlara göre, iddia makamını işgal eden savcının, görevini yerine getirirken onun hakkında yasaklılık ve çekinme hallerinin düzenlenmesi yerinde olacaktır¹⁴⁹. Ancak bu görüş taraftarları, savcının ret edilmesinin; yürüttüğü görev ve bulunduğu makam ile bağdaşmayacağından mümkün olmadığını savunmaktadır¹⁵⁰.

İçel, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü savcı modelinin, Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları "Budapeşte Kuralları" na paralel olduğu ve bu itibarla, savcılarının tarafsız olmaları gerektiğini ve dolayısıyla ret ve çekinme kurumlarının savcılar hakkında da uygulanmasının yolunun açıldığını vurgulamaktadır¹⁵¹.

Centel, adil yargılanma hakkının ceza muhakemesinde makam itibarıyla taraf olan savcıya karşı da geçerli olduğunu ve yargılamanın taraflı bir savcıyla yürütülmesinin, adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geleceğini savunur¹⁵². Yazara göre savcı, makam yönünden süje olup adil yargılanma ve maddi gerçeğin ortaya çıkmasına hizmet etmekle görevli adalet organı olarak, savcının görevini tarafsız bir şekilde ifa etmesi gerektiğini savunmaktadır¹⁵³.

¹⁴⁸ KARAKEHYA/ARABACI, s. 2075.

¹⁴⁹ KARAKEHYA/ARABACI, s. 2075; KANBUR, s. 90; YILDIRIM, s. 123;

¹⁵⁰ Öğretide yer alan görüşler için bkz. İÇEL, s. 26.

¹⁵¹ İÇEL, s. 26-27.

¹⁵² CENTEL, Silahların Eşitliği, s. 196.

¹⁵³ Yazara göre savcı şu hallerde görevden yasaklanmalıdır: "Suçtan kendisinin zarar görmüş olması, sanık ve mağdurla arasında belli derecede akrabalık bulunması, sonradan kalksa bile sanık veya mağdurla arasında

Kolcu, adaletin tesisi için savcının tarafsız olması gerektiğini ve Anayasa ve AİHS anlamında savcının tarafsızlığının savcının davanın esası hakkında bir önyargıya sahip olmaması, bu konuda bir menfaatinin bulunmaması, taraflara karşı, onların leh ve aleyhinde bir duygu veya çıkarıya sahip olmaması şeklinde anlaşılması gerektiğini savunmaktadır¹⁵⁴.

Şık, savcının ceza yargılamasında makam itibarıyla taraf olarak kabul edilse bile tarafsız davranamayacağını, savcılarının ceza yargılamasındaki geniş yetkileri nedeniyle görevlerini ifa ederken tarafsız olmalarının şart olduğunu ve savcının tarafsızlığının güvencelenmesine ilişkin kanunda bir hüküm bulunmamasının, tarafsız davranacağı anlamına gelmeyeceğini belirtmektedir¹⁵⁵.

Öğreti ve uygulamada savcının tarafsızlığını şüpheye düşüren bazı somut olaylar tartışılmıştır. Bu durumlardan ilki, savcının suçtan zarar görmesi durumunda nasıl bir yöntem izleneceğidir. Yargıtay, eski tarihli bir kararında¹⁵⁶, suçtan zarar gören savcının müdahil sıfatını almadığı durumlarda kamu davası açabileceğini, yürütebileceğini, hatta duruşmada bulunmaya zorunlu olduğunu belirtmiştir. Savcının eşinin, kardeşinin suçlandığı bir davada iddia makamı olarak görev alması ya da savcının suçun mağduru veya tanığı olması gibi durumlarda iddia görevini yerine getirmemesi gereklidir¹⁵⁷. Konuya ilişkin Yargıtay, geçmişte vermiş olduğu iki ayrı kararında farklı görüş bildirmiştir. İlk kararda¹⁵⁸, suçtan zarar gören savcının görevini yapamayacağına karar vermiş iken diğer

evlilik, vesayet, evlat edinme ilişkisi bulunması, daha önce davada hakimlik, müdafilik, vekillik yapmış olması ve davada tanık veya bilirkişi olarak dinlenmiş olması” Yazara göre, savcının daha önce aynı davada savcılık ya da kolluk memurluğu yapması, herhangi bir engel oluşturmaz; ancak savcının taraflı olduğunu gösteren başka somut nedenlerin varlığında, bu nedenlerin savcının reddi sebebi sayılması gerekmektedir. (CENTEL, Silahların Eşitliği, s. 198).

¹⁵⁴ KOLCU, s. 77.

¹⁵⁵ ŞIK Hüseyin, Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu, Diyarbakır 2018, s. 62.

¹⁵⁶ YCGK, E. 177, K. 176, T. 26.06.1944 (Karar için bkz. GÜNDÜZ, s. 98).

¹⁵⁷ Benzer şekilde Alman öğretisi ve yargısı da aynı yönde kararlar vermiştir. Savcının bizzat duruşma temsilcisi olarak faaliyet gösterdiği bir davanın duruşmasında tanık olarak ifadesinin alınabileceği, ancak bu durumda savcının tanıklığı devam ettiği sürece savcılık görevini başka bir savcının üstleneceği, yani bir savcının bir duruşmada hem tanık hem savcı olarak görev yapamayacağını düzenlenmiştir (KANBUR, s. 52).

¹⁵⁸ YCGK, 12.09. 1938/228-157; Y4CD, 08.01.1965 (Karar için bkz. CENTEL, Adil Yargılanma Hakkı, s. 107).

kararında¹⁵⁹ savcının müdahil sıfatını almamışsa görevini ifa edebileceği yönünde görüş bildirmiştir. Yargıtay, bir davada hakimlik görevinde bulunmuş bir kişinin davanın sonraki aşamalarında savcılık yapabileceğini de kabul etmiştir¹⁶⁰. Yargıtay, bir kararında, tanıklık yapan savcının iddia makamı olarak savcılık görevini üstlenemeyeceğini belirtirken¹⁶¹, diğer bir kararında bir davada sadece tanık sıfatıyla başka bir savcının bulundurulmasının yeterli olacağını belirtmiştir¹⁶².

Tartışılan bir diğer husus, mahkûmiyet kararının üst mahkemede bozulup tekrar ilk derece mahkemesine gelmesi halinde, savcının tarafsızlığıdır. Mahkûmiyet kararının verildiği yargılamada iddia görevini üstlenen savcının yeni yargılamada önyargılı olup olmadığı düşünülebilir. Bu gibi durumlarda, sanık haklarının korunması adına savcının ret edilebilmesinin mümkün olacağı bir mekanizmanın işletilmesi zorunlu gözükmektedir¹⁶³.

Savcının aynı yargılamada tanık olarak dinlenip dinlenemeyeceği hususu, öğreti ve uygulamada tartışma konusu yapılmıştır. Özbek ve diğerleri, savcının aynı yargılamada tanık olarak dinlenmesi halinde savcının bu beyanı değerlendiremeyeceğinden, tanıklık tercih edilmesini, yargılamada başka bir savcının görev yapmasının gerekeceğini belirtmektedir¹⁶⁴. Gündüz, tanıklığın tarafsızlığa yol açabileceğini, savcının esas hakkında mütalaasını ortaya koyarken tarafsız kalabilmesinin zor olacağına dikkati çekmiştir¹⁶⁵. Ünver/Hakeri ise uygulamada soruşturmayı yapan, iddianameyi düzenleyen, duruşmaya katılan savcılarının farklı olması nedeniyle, kendilerinin bizzat savcı olarak görev yapmadıkları aşamalarda denetim mekanizmasının sağlanması koşuluyla, belirli

¹⁵⁹ YCGK, 26.06.1944 (Karar için bkz. CENTEL, Adil Yargılanma Hakkı, s. 107).

¹⁶⁰ YİBK, 04.12.1935-121/23 (Karar için bkz. CENTEL, Silahların Eşitliği, s. 198).

¹⁶¹ Y2CD, 03.04.1946; Y4CD, 24.10. 1947 (Karar için bkz. CENTEL, Silahların Eşitliği, s. 198).

¹⁶² Y4CD, 14.05. 1963 (Karar için bkz. CENTEL, Silahların Eşitliği, s. 198).

¹⁶³ GÜNDÜZ, s. 99.

¹⁶⁴ ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, s. 199.

¹⁶⁵ GÜNDÜZ, s. 94.

işlemler açısından tanık olarak dinlenebileceklerini ileri sürmüşlerdir¹⁶⁶. Yargıtay, 1946 yılında verdiği kararda böyle bir durumda yargılamada başka bir savcının bulunmasının zorunlu olduğunu belirtirken, 1963 yılında verdiği diğer kararında, sadece savcının tanıklık yaptığı duruşmada başka bir savcının görev yapılmasıyla yetinilebileceği belirtilmiştir. Suçtan şahsen zarar görmüş savcının da iddia görevini yerine getirmemesi gerektiğini belirten Yargıtay kararları da mevcuttur¹⁶⁷.

Savcının tarafsızlığına ilişkin tartışılan bir husus, soruşturmada görev yapan savcının kovuşturmada görev almasının, reddini gerektirip gerektirmeyeceğidir. Öğretide Gündüz, soruşturma aşamasında görev alan savcının, sırf bu nedenle duruşma aşamasında görev almamasını doğru bulmamakta, hatta soruşturma ve duruşma savcının aynı savcı olmasının daha doğru bir yaklaşım olacağını belirtmektedir¹⁶⁸. Uygulamada, soruşturmanın sorumlusunun savcı olması nedeniyle, savcı sayısının artırılıp soruşturma ve duruşma savcılarının birbirinden ayrılması gerektiği, soruşturma ve duruşmada aynı savcının görev almasının yasaklılık hallerinden sayılması gerektiğini düşünmektedir¹⁶⁹. Uygulamada savcıların iş bölümü esasına göre, hazırlık soruşturması¹⁷⁰ ve soruşturma savcılarının farklı oluşu, tarafsızlığı sağlamaya bir ölçüde hizmet etmektedir. Ancak yeterli değildir. Mevcut düzen içerisinde başsavcının savcılarını denetleme yetkisi vardır. Tarafsızlığından şüphe duyulan savcının, idari amirine şikâyet yoluyla denetimin sağlanmasından başka yol yoktur¹⁷¹. Savcının reddi kurumun dava edilebilmesi yani mahkeme tarafından savcıyı ret kararı verilmesi, onun mahkemeye karşı bağımsızlığı zedeleyebilir¹⁷². Uygulamada ise savcının kendisinin ya da

¹⁶⁶ ÜNVER/HAKERİ, s. 209.

¹⁶⁷ Karar için bkz. KANBUR, s. 78.

¹⁶⁸ GÜNDÜZ, s. 103.

¹⁶⁹ GÜNDÜZ, s. 103.

¹⁷⁰ Hazırlık soruşturması, "ceza davasının açılmasına yeterli bir suç şüphesi bulunup bulunmadığını saptamak için yapılan bir araştırma dönemi" olarak tanımlanmıştır (TOSUN Öztekin, "Hazırlık Soruşturmasında Tutukluluk", Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Y. 1978, C. 1, S. 1, s. 32).

¹⁷¹ CENTEL/ZAFER, s. 141; ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 91.

¹⁷² CENTEL/ZAFER, s. 141.

yakınının mağdur olduğu bir olayda soruşturma yapması, kamu davasını açması ve yürütmesi gibi durumlar, pekâlâ mümkündür. Çünkü mevcut sistemde bunu engelleyen bir düzenleme mevcut değildir. Ancak böyle bir durumda, sorunun idari yoldan da çözülmesi mümkündür. Böyle durumlarda savcı ya kendi isteği ile çekilebilir ya da başsavcı başka bir savcıyı görevlendirebilir. Uygulamada küçük ilçelerde görev yapan savcılar bakımından, bu yöntem benimsenmektedir¹⁷³.

Savcının tarafsızlığının tartışıldığı diğer bir husus, savcılık mesleğinden sonra avukatlık mesleğini yürüten eski savcının yargılamadaki konumudur. Anayasa Mahkemesi bir kararında¹⁷⁴ taraflardan birinin davasını üstlenen bir avukatın, kısa bir süre önce o mahkemede hâkim veya savcı olarak görev yapmış olmasının, karşı tarafta ve toplumda kuşku ve rahatsızlık yaratabileceğini ve yargıya bir etkinin yapılması kadar, yapılabilmesi olasılığının da adaleti olumsuz yönde etkileyerek, sonuçta yargı bağımsızlığını zedeleyeceğini açıkça belirtmiştir¹⁷⁵.

ee. Görüşümüz

Bu tartışmalar, bizim de katıldığımız görüşe göre, “taraf ya da tarafsızlık” terimleri yerine “objektiflik” teriminin kullanılmasıyla aşılabılır. Çünkü bir ceza yargılamasında taraf olmak ile tarafsız olmak birbirinden farklı kavramlar olup savcının tarafsız olması, onun ceza yargılamasında taraf olup olmamasıyla ilgili değildir^{176,177}.

¹⁷³ ŞİK, Savcılık Kurumu, s.65.

¹⁷⁴ Anayasa Mahkemesi GK, E. 2001/309 K. 2002/91 T. 15.10.2002 (<https://www.lexpera.com.tr/erişim-tarihi:14.01.2021>).

¹⁷⁵ Öğretide Centel, yukarıda verilen örnek durumların varlığının uygulamada karşımıza çıkabilecek olması, savcıya özgü ret kurumunun oluşturulmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Yazar, burada hareket noktasının, savcılarının görevlerini gerektiği gibi yapmasını engelleyen hallerin varlığında savcılarının da reddinin sağlanmasının gerekli olduğunu, ancak hâkimin reddi kurallarından farklı bir düzenleme yapılması gerektiğini belirtmektedir (CENTEL, Silahların Eşitliği, s. 209).

¹⁷⁶ GÜNDÜZ, s. 81. Tarafsızlık dürüst olup olmama ile de karıştırılmaktadır. Tarafsızlık dürüstlüğü de ifade etmektedir (AYDIN, s. 73).

¹⁷⁷ Savcının taraf olarak kabul edilmesi halinde tarafın tarafsız kalamayacağı düşüncesi ile reddedilemeyeceği kanaatine varılır (KAPLAN, s. 60).

Hukuk sözlüğünde “*tarafsız, yansız, taraf tutmaksızın, herhangi bir şeyin etkisinde kalmaksızın*” şeklinde tanımlanan¹⁷⁸ objektifliğin kapsamı tarafsızlık kavramından daha geniş olup, tarafsızlık, objektifliğin sadece bir yönünü açıklar. Oysa adil yargılanma ilkesinin temelini oluşturan objektiflik, kişilikten sıyrılarak makam sahibi olarak karar verebilmek ve gerçeği olduğu gibi aksettirmektir¹⁷⁹. Yani aynı olayda kişilerin başka olması halinde de aynı karar verilebilecekse, objektiflikten bahsedilebilir¹⁸⁰.

Burada yaşanan temel karmaşa, savcının adli bir faaliyet gösterdiği sırada ne ölçüde objektiflik ilkesi çerçevesinde hareket edip etmediği ile ilgilidir. AİHS m. 6 ile güvence altına alınan adil yargılanma hakkı savcının da objektif davranmasının zorunlu kılmaktadır. Savcının Devleti temsil etmesi, onun objektif davranması gerekliliğini ortadan kaldırmaz. Bu bağlamda savcı, soruşturma faaliyetini yürütürken şüpheli/sanık ve mağdura karşı objektif olmalı, maddi gerçeği ortaya çıkarma çabası içerisinde adil yargılanmanın yapılabilmesi için enerji sarf etmelidir¹⁸¹.

Sonuç olarak, savcının reddi sorununa çözüm aranırken, konunun savcının yargılamada taraf olup olmamasına bağlanmasının, doğru bir yaklaşım olmayacağı kanaatindeyiz. Çünkü taraf olmak başka bir şey, yargılama sırasında üzerine düşen görevi objektif şekilde yapmak başka bir şeydir. Öyleyse tarafsızlık yerine objektiflikten bahsedilirse, savcının taraf olup olmama konumundan bağımsız olarak, savcının tarafsızlığı dolayısıyla reddi, sorunun çözümüne ışık tutacaktır.

¹⁷⁸ YILMAZ, Hukuk Sözlüğü, s. 628.

¹⁷⁹ GÜNDÜZ, s. 82.

¹⁸⁰ KANBUR, s. 63; CENTEL, Silahların Eşitliği, s. 202.

¹⁸¹ GÜNDÜZ, s. 81; KAPLAN, s. 61.

A. Savcının Reddedilip Reddedilemeyeceği Sorunu

1. Öğretide Yer Alan Görüşler

a. Savcının Reddedilebileceği Yönünde Görüşler

Bu görüşü savunan yazarların temel dayanağı, sanık aleyhine veya lehine delil toplayan, kamu yararı amacıyla hareket eden savcının, ceza yargılamasında taraf olmadığı ve bu nedenle reddinin mümkün olabileceğidir. Bu görüştekilerin bir kısmı, adil yargılanma ve hukuk devleti ilkeleri gereği adaleti sağlama ve objektif davranma yükümlülüğü altında bulunan savcılarının, görevlerinde tarafsız olmalarını sağlamak için reddedilebilmeleri gerektiğini savunmaktadır. Diğer bir kısmı ise kanunun bu hususta açık bir düzenlemede bulunmaması karşısında, hukuk normlarının tek kaynağının kanun olmadığı ve savcının iddia görevini objektif şekilde yapamayacağı durumların olabileceği belirtmiştir¹⁸². Yine bu görüşü savunanların bir kısmı, hâkime ilişkin düzenlenen ret ve çekinme kurallarının savcı için de uygulanabileceğini savunmaktadır¹⁸³. Bu görüşü savunan diğer bir kısım yazarlar ise savcının taraf olmasının, savcının reddedilmemesi için bir gerekçe olmadığını, savcılarının makam itibarıyla taraf olduklarını, bu durumun onların objektif davranma yükümlülüğüne engel olamayacağını belirtmektedir¹⁸⁴.

Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu'na göre savcı, işgal ettiği makam bakımından muhakeme süjesi olup taraftır. Savcı, hâkimden farklı olup tarafsız sayılamaz. Bu nedenle, ret ve çekinme savcılar hakkında işlemez zira kanunda da bu husustan söz edilmemiştir. Ancak bu yazarlara göre, hukuk normları tek kaynak değildir. Bu nedenle savcının görevini hakkıyla ifa edemeyeceği hallerin varlığında, savcının görevden yasaklanması, hakkında ret davası açılabilmesi ya da ona çekinme olanağının sağlanması, adil yargılanma hakkının gereğidir¹⁸⁵.

¹⁸² Görüşler için bkz. KANBUR, s. 76.

¹⁸³ KUNTER/YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 377.

¹⁸⁴ Bu yazarların görüşleri için bkz. ÖMEROĞLU, s. 93-94.

¹⁸⁵ KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, s. 312-313.

Erem, savcının şahsa bağlı bir yasaklama sebebi varsa, çekinmesi gerektiği ancak bu hususu savcının görev duygusuna bırakmanın isabetli olmayacağını, bu nedenle bu konuda kanuni bir düzenleme yapılmasının yerinde olacağı kanaatindedir. Bu değişiklik yapılana kadar, tek yolun idari yol olduğunu ve objektifliğinden şüphe duyulan savcı hakkında amire şikâyet usulünün işletilmesi gerektiğini savunmaktadır¹⁸⁶.

Öztürk ve diğerleri, kamunun menfaatini koruyan ve toplum adına hareket eden savcının taraf sayılmayacağı, şüpheli ve sanığın lehine delil topladığı ve bu nedenle reddinin mümkün olabileceğini savunmaktadır¹⁸⁷.

Ünver ve Hakeri, savcı bakımından ret, yasaklılık ve çekinme kurumlarına ihtiyaç olduğunu, uygulamada sorunların yaşandığını ve objektif davranabilme bakımından savcılara güvence sağlanmasının gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Yazarlar, savcılarının adil yargılanma hakkını ihlal edici davranış sergileyebileceği, hakimlerin davaya bakmaktan çekinmesi ve yasaklılık hallerinin savcılar için de geçerli olmasını ve hususun denetlenmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Savcılarının reddi kurumunun kanunla düzenlenmesinin adil yargılama hakkının gereği olduğunu belirtmektedirler. Yazarlar, savcının çekinmesi veya reddinin mümkün olabileceğini savunmakla birlikte, bunun hangi yöntemle yapılabileceğini belirtmemişlerdir. Onlara göre, savcının konumu ve yargılamadaki işlevine uygun kanuni düzenleme şarttır¹⁸⁸.

İçel, savcının reddi kurumunun güvencelenmesinin, hem savunma hem de iddia makamının moral gücünü artıracak olduğunu belirtmiştir¹⁸⁹.

Toroslu ve Feyzioğlu, kanunlarda savcının reddi kurumunun düzenlenmemesinin onların reddedilemeyeceği anlamına gelmediği, iddia

¹⁸⁶ EREM, *Diyalektik*, s. 108.

¹⁸⁷ ÖZTÜRK/TEZCAN/ERDEM/GEZER SIRMA/KIRIT SAYGILAR/AKCAN ALAN/ÖZAYDIN/TÜTÜNCÜ ERDEN/VILLEMİN ALTINOK/TOK, s. 219.

¹⁸⁸ ÜNVER/HAKERİ, s. 215.

¹⁸⁹ İÇEL, s. 33.

görevini gereği gibi yerine getiremeyecek durumda olan savcının savcılık yapmasının, ret yoluyla engellenebilme imkânın tanınması gerektiğini belirtmiştir¹⁹⁰.

Özen, savcının yürüttüğü faaliyet bakımından taraf olsa dahi reddi bakımından yürüttüğü faaliyetin esas alınıp, reddinin mümkün olması gerektiğini savunmaktadır¹⁹¹.

Boşgelmez, savcının adil yargılanma ilkesiyle bağlı olduğunu, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmakla yükümlü olduğunu ve bu nedenle objektif davranma yükümlülüğü olduğunu belirtmiştir. Adil yargılanma ilkesinin yerine getirilebilmesi ve toplumun ve sanığın savcıya güvenebilmesi adına, savcının reddedilebilmesi gerektiğini vurgulamaktadır¹⁹².

Yiğit, savcının ceza yargılamasının tarafı olması nedeniyle reddedilemeyecek olmasının anlamsız bir ezber olduğunu vurgulamıştır¹⁹³.

Ömeroğlu, savcının taraf sayılmasının, onun objektif olma yükümlülüğünü kaldırmayacağını belirtmektedir. Yazara göre temel problem, objektiflik yerine tarafsızlık teriminin kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Tarafsızlık yerine daha doğru ve kapsamlı olan objektiflik teriminin kullanılmasının, öğretilerde yer alan tartışmaları sonlandıracağı ve çelişkileri gidereceğini belirtmektedir. Yazara göre, taraf olma ile ret kurumunun birlikte yorumlanması doğru değildir. İdari görevleri bulunan savcıların asıl görevi adli olup savcının yürütmekte olduğu bu adli görevin en önemli ve ayırıcı özelliğinin objektiflik olduğu belirtilmektedir. Yazar, ret kurumunun savcılar için kabul edilmesinin, onların ceza yargılaması alanı dışında kalacağı görüşünü doğru bulmamakta, burada reddedilenin makamın kendisi olmadığını, savcının şahsı olduğunu vurgulamaktadır. Objektifliği şüpheye düşen savcının, başsavcı

¹⁹⁰ TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 136.

¹⁹¹ ÖZEN, s. 230.

¹⁹² BOŞGELMEZ, s. 247.

¹⁹³ YİĞİT, s. 287.

tarafından değiştirilmesi her zaman mümkün olsa da başsavcının bu talebi reddetmesi halinde karara karşı başvurulabilecek bir merciinin yokluğunun, savcının tarafsızlığını güvencelemek bakımından yetersiz kalacağını savunmaktadır. Bu nedenle yazar, savcının reddi kurumunun yasal bir düzenlemeye kavuşturulması gerektiğini önemle vurgulamaktadır¹⁹⁴.

b. Savcının Reddedilemeyeceği Yönünde Görüşler

Öğretide bir görüş, savcının reddedilemeyeceği yönündedir. Bu görüşün dayandığı temel düşünceler farklı olsa da bu görüşü savunanların ortak noktası, savcının ceza yargılamasında taraf olmasıdır. Bu yazarlar, savcının kişisel olarak önyargılı davrandığı hususunda belirtilerin varlığında, diğer bir deyişle, savcının görevden çekinmesi, yasaklanmasının gerekli olduğu hallerin varlığında görev yapmasının doğru olmadığını, görevden çekinmesi gerektiğini; savcının kendiliğinden çekinmemesi durumunda başsavcıya başvurmak yoluyla (savcı hakkında amire şikâyet usulü ile) savcının denetlenmesini sağlamak olanağının mevcut olduğunu belirtmektedirler¹⁹⁵.

Bu görüşü savunanlardan Keyman, yargılamada hüküm verenin hâkim olması ve savcılığın bölünmezliği ilkesi gereği, savcının reddinin mümkün olmadığını belirtmektedir. Savcı, başsavcının emri altında olup başsavcı, savcının reddini gerektiren hallerde re'sen savcıyı işten el çektirip başka bir savcıyı görevlendirebilir. Yine Keyman, muhakeme sistemi içerisinde sanığın daha güvenceli olması adına, savcının reddedilebilmesinin hâkim-savcı farkının ortadan kaldırılması sonucunu doğuracağı ve bu durumun da ceza muhakemesinde tahkik sistemini dirilteceğini savunmakta; oysa günümüzde benimsenen sistemin iş birliği sistemi olduğu ve bu durumda iddia, savunma ve hüküm verme görevlerinin birbirinden açıkça ayrıldığı ve sanık bakımından daha fazla gü-

¹⁹⁴ ÖMEROĞLU, s. 98-101.

¹⁹⁵ Savcının bütünlük ve bölünmezlik özelliği gereği, yapısal açıdan bir savcı suç oluşturan bir eylem için nihai yetkili olmayıp savcılık teşkilatı içerisinde yetki değişimi her zaman mümkündür. Bir savcının başlattığı davayı diğeri takip edebilir. Her bir savcı, savcılık makamını temsil ile yetkilidir (CENTEL, Adli Yargılanma Hakkı, s. 96, dñn. 23; Öğretide yer alan bu yöndeki diğer görüşler için bkz. KANBUR, s. 75).

vence oluşturduğunu belirtmektedir. Yazara göre, savcının reddi kurumunun kabul edilmemesi daha yerinde bir düzenleme olacaktır. Gerekli olması halinde (hâkimin reddini gerektiren haller gibi) savcıya çekinme hakkının tanınmasında bir sakınca yoktur¹⁹⁶.

İçel, ceza muhakemesinde yargılama ve iddia görevlerinin farklı olduğundan hareketle, (klasik görüş) savcılarının hakimler gibi objektif davranma yükümlülüklerinin olmadığını, dolayısıyla tarafsız sayılmayacaklarını belirtmektedir. Kaldı ki savcının yürütmekte olduğu soruşturmada objektif davranmaması halinde bile, muhakemenin objektif şekilde yürüyebileceği ve hakimlerin savcının talepleriyle bağlı olmadığı, onlardan gelebilecek hukuka aykırı taleplerin mahkeme tarafından yerine getirilmeyeceği¹⁹⁷ ve bu nedenle savcı reddinin ileri sürülemeyeceğini savunmaktadır.

Şahin ve Göktürk, sınırlı da olsa ceza yargılamasında savcıya taraf olma rolü biçildiği ve savcının makam itibarıyla taraf olduğunu, şüpheli ve sanığın lehine ve aleyhine işlemler yapabildiğini, hakimlerde olduğu gibi ret kurumunun savcı için uygulanamayacağını, ancak kişisel olarak önyargılı davrandığı hususunda ciddi endişelerin varlığı halinde başsavcıya başvurmak suretiyle savcının denetlenip, gerekirse değiştirilebileceğini savunmaktadır¹⁹⁸.

Soyaslan, savcının taraf olduğunu, hâkim gibi hüküm vermek gibi bir durumu olmadığı için reddedilemeyeceğini savunmaktadır. Yazara göre, taraflar hiçbir zaman reddedilemezler¹⁹⁹.

Özbek ve diğerleri, savcının taraf olması nedeniyle reddedilemeyeceği ancak tarafsızlığını şüpheyeye düşüren hallerin varlığında, başka bir savcının görevlendirilmesinin adil yargılama hakkı gereği olduğunu savunmaktadır²⁰⁰.

¹⁹⁶ KEYMAN, s. 200-201; Aynı yönde görüş için KESKİN, s. 102.

¹⁹⁷ GÜNDÜZ, s. 87.

¹⁹⁸ ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 91.

¹⁹⁹ SOYASLAN, s. 192.

²⁰⁰ ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, s. 197.

Centel ve Zafer, CMK'de savcılarının tarafsızlığını güvenceleyen bir düzenleme olmadığını, bunun nedeninin savcılık makamının bir bütün olması, başsavcının her zaman diğer bir savcıcı görevlendirebilme yetkisinin varlığı olduğunu, sınırlı da olsa ceza yargılamasında savcıya taraf olma rolü biçildiğini ve bu açıdan bakıldığında savcının işin niteliği gereği tarafsız olmasının da güçleştiğini, bu nedenlerle savcının reddedilemeyeceğini benimsemektedir²⁰¹.

Bütüner, savcının taraf olduğunu, bu nedenle bir tarafın diğer tarafı reddinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Eğer savcı tarafsızlık ilkesine aykırı davranırsa, şikâyet yoluyla başsavcıya başvurulabileceği ve başka bir savcının görevlendirilebileceğini ve bunun adil yargılanma hakkının gereği olduğunu belirtmiştir²⁰².

Gündüz, savcılarının hakimlerinkine benzer bir ret sürecinin olmaması gerektiğini, savcının objektifliğine ilişkin şüpheli bir durum ortaya çıkarsa başsavcılığa başvurulup denetiminin sağlanması gerektiği, bu hususta sulh ceza hakimliğine başvurulmasının sorunun başsavcılık içerisinde çözümlenebileceği gerekçesi ile gerekli bir yöntem olmadığını belirtmektedir²⁰³.

Kaplan, uygulamada iddia makamını işgal eden savcının kişisel kimliğinin hâkimde olduğu gibi önemli olmadığını, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında objektifliğinden şüphe duyulan savcının yerine pekâlâ başka bir savcı görevlendirilebileceğinden, savcının reddi kurumuna gerek olmadığını savunmaktadır²⁰⁴.

c. Savcının Reddine İlişkin Çözüm Önerileri

Türk Ceza Hukukunda savcının yasaklılığını veya tarafsızlığını güvenceleyen hükümler mevcut değildir. Bu nedenle, savcının reddi

²⁰¹ CENTEL/ZAFER, s. 139.

²⁰² BÜTÜNER, s. 27.

²⁰³ GÜNDÜZ, s. 104.

²⁰⁴ KAPLAN, s. 61.

mümkün gözükmemektedir²⁰⁵. Ancak öğretilerde ve uygulamada savcının reddi sorununa çözüm bulmak amacıyla bazı çözüm önerileri ortaya atılmış ve tartışılmıştır. Bunlardan ilki, CMK m.22 vd. düzenlenen hakimler için geçerli olan, hâkimin davaya bakamaması ve reddi hükümlerinin kıyasen savcılar için uygulanması; ikincisi, savcının işten el çektirilmesi ve son olarak kanunda, savcının reddine ilişkin açık bir düzenleme getirilmesidir.

Ceza hukukunda suç ve ceza içeren hükümlerde kıyas yasakken, ceza muhakemesi hukukunda kıyas serbesttir. Ancak ceza muhakemesi hukukunda kıyas serbest olmakla birlikte, sınırlayıcı ve istisnai hükümler ile koruma tedbirlerinde kıyas mümkün değildir. Hakimlerin davaya bakmaları kural, hâkimin davayı görmekten yasaklı olması, davaya bakamayacak olması ve tarafsızlığını şüpheye düşmesi gibi hallerde reddi, çekinme ve yasaklılık hallerinin düzenlendiği CMK 22. ve devamı maddeleri istisnai nitelikte düzenlemelerdir. İstisnai düzenlemelerin kıyasen genişletilmesi mümkün olmadığından, bu maddelerin savcı için uygulanması imkansızdır²⁰⁶. Yine kıyasın yapılabilmesi için yasa koyucunun kasten bir boşluk bırakmamış olması gereklidir. Zabıt kâtabinin bile reddini açıkça düzenleyen (CMK m.32) kanun koyucunun, savcının reddinin düzenlemesini unuttuğunu söylemek zordur. Dolayısıyla kanun koyucu savcının reddini bilerek düzenlemediğinden, konu kıyasa açık değildir^{207,208}.

Savcının görevden, işten el çektirilmesi, mevcut düzenleme içerisinde başsavcılık kanalı ile mümkün gözükmemektedir. Başta söylediğimiz gibi, savcı idari açıdan başsavcıya bağlı olduğundan, böyle durumlarda başsavcılık makamının re'sen harekete geçmesi yerinde olacaktır²⁰⁹. Bu bağlamda başsavcı, gerek re'sen gerekse sanık, mağdur, mahkeme veya

²⁰⁵ Savcı objektif ve tarafsız davranmakla yükümlü bir taraftır. Aksi halde 2802 sayılı Kanun gereği disiplin sorumluluğu gündeme gelebilecektir (m. 68/2-b).

²⁰⁶ YILDIRIM, s. 123; KANBUR, s. 88; ÇİFTÇİOĞLU, s. 44.

²⁰⁷ CENTEL/ZAFER, s. 140.

²⁰⁸ Öğretilerde Özen aynı görüşte değildir (ÖZEN, s. 230).

²⁰⁹ KARAKEHYA/ARABACI, s. 2077.

savcıdan gelecek ret veya çekinme talebini karara bağlamalı ve lüzumu halinde davayı yürütecek bir başka savcuyu görevlendirmelidir²¹⁰.

Öğretide bazı yazarlar hakimler için uygulanan yasaklılık ve ret nedenlerinin savcı hakkında uygulanması için kanun değişikliğinin şart olduğunu belirtmektedirler²¹¹. Bu hükümlerin savcılar için uygulanabilmesi, ancak açık bir düzenlemeye bağlıdır. Ancak bu düzenleme, hâkime uygulanan şekliyle değil savcının konumuna ve yaptığı işin niteliğine göre belirlenmelidir²¹².

SONUÇ

Savcının reddi sorununa ilişkin makale içerisinde detaylı şekilde yer verdiğimiz ulusal ve uluslararası düzenlemeler, öğreti ve yargı içtihatları doğrultusunda şu sonuçlara varılmıştır:

Ceza muhakemesi, iddia ve savunma makamlarından oluşur. İddia makamı tezini ortaya koyarken, savunma ise antitez ileri sürer. Savcı, konumu itibarıyla başsavcılık makamını temsil eder. Ceza yargısında savcı, herhangi bir davacı gibi şahsen taraf olmayıp makam dolayısıyla taraftır. Bu itibarla, savcının tarafı olmayı ifade edecek şekilde taraf olmadığı ve ceza yargılamasında faaliyet gösteren vasıta taraf olarak kabulü gerekir.

Öğretide savcının tarafsızlığına ilişkin tartışmalar, bizce “taraf ya da tarafsızlık” terimleri yerine “objektiflik” teriminin kullanılmasıyla aşılabilir. Çünkü bir ceza yargılamasında taraf olmak ile tarafsız olmak birbirinden farklı kavramlar olup savcının tarafsız olması, onun ceza yargılamasında taraf olup olmamasıyla ilgili değildir. Aynı durum, savcının reddedilip reddedilemeyeceği tartışmaları için de geçerlidir. Bizce savcının reddi sorununa çözüm aranırken, konunun savcının yargılamada taraf olup olmamasına bağlanması, doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

²¹⁰ AYDIN, s. 74.

²¹¹ ÜNVER/HAKERİ, s. 217; KANBUR, s. 89.

²¹² AYDIN, s. 73.

Çünkü taraf olmak başka bir şey, yargılama sırasında üzerine düşen görevi objektif şekilde yapmak başka bir şeydir. Öyleyse tarafsızlık yerine objektiflikten bahsedilmesi, savcının taraf olup olmama konumundan bağımsız olarak, savcının tarafsızlığı ve reddi sorunu çözümüne ışık tutacaktır.

Savcı, ceza yargılamasında yerine getirdiği faaliyet nedeniyle çok önemli bir süjedir. Bu nedenle onun tarafsızlığı, objektifliği; ceza yargılamasında büyük önem arz etmektedir. Savcı, ceza muhakemesinde tarafsız davranması gereken bir adalet organıdır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde düzenlenen tarafsızlık güvencelemeleri, bir suç isnadı hakkında karar veren durumunda olan savcıyla da yakından ilgilidir.

Savcının tarafsız davranma yükümlülüğü, Budapeşte ilkeleri, Bangalor Yargı Etiği ilkeleri gibi uluslararası belgeler ile HSYK ve Ceza Genel Kurulu görüş ve kararlarında açıkça düzenlenmiştir. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (yeni adıyla Hakimler ve Savcılar Kurulu) Budapeşte İlkelerini, aldığı kararla benimsemektedir. Keza Yargıtay, çok da eski olmayan kararında, Budapeşte İlkelerine atıfta bulunmuştur.

Mevzuatta savcının yaptığı işlemlerde tarafsız davranmasına ilişkin açık bir düzenleme yoktur. Ancak CMK, yapmış olduğu düzenlemeler ile savcının görevini ifa ederken tarafsız olması gerektiğini belirtmiştir. CMK m. 160 gereği şüphelinin lehine olan delilleri de toplamak, CMK m. 170/5' te iddianamede lehe ve aleyhe olan hususları belirtilmek ve şüpheli ve sanığın haklarını korumakla da yükümlüdür. Savcılık makamı, ceza yargılamasında kamu adına ceza muhakemesinin amaçlarının gerçekleştirilmesi için objektif davranmakla yükümlü kılınmış, tarafsız ve olabildiğince bağımsız olunması gereken bir makamdır. Nitekim savcı da hâkim gibi adil yargılanma ilkesiyle bağlıdır ve gerçeğin ortaya çıkarılmasıyla yükümlüdür.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda savcının tarafsızlığını güvenceleyen yasaklılık, çekinme ve çalışma konumuzu oluşturan savcının reddi kuru-

mu açıkça düzenlenmiş değildir. Savcının tarafsızlığını sağlama çareleri olan yasaklılık, ret ve çekinme kurumlarının düzenlenmemiş olması, bu hususu tartışmaya açık hale getirmiştir. Öğretide savcının reddi bakımından çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Yargı kararlarında bu husus, birkaç karar dışında pek fazla tartışılmamıştır.

Savcının reddi kurumunun kanunda açıkça düzenlenmemiş olması, onun yargılama süresince objektif davranma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Savcı, böyle bir düzenleme olmasa da adil yargılanma ilkesi gereği maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına katkı sağlamakla yükümlüdür.

Hakimlerin reddi kurumunu düzenleyen CMK 22. vd. maddelerinin istisnai hükümler olması sebebiyle, kıyasen savcılar için uygulanmasının imkânı yoktur.

Mevcut yasal düzenlemede tez, antitez ve sentez üçgeninde savcı, taraflardan biri olduğuna göre, bir tarafın diğer tarafı reddi mümkün olmadığından, savcının reddi mümkün olamaz. Ancak hâkimin reddi sebeplerinin savcı için söz konusu olduğu durumlarda, kamu adına dava açan bu adalet organının maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmak amacıyla objektif davranması sağlanarak, adil yargılanma hakkının güvencelemesi gereklidir.

Gelinen noktada CMK'de hakimlerde olduğu gibi buna benzer bir ret kurumu düzenlenmediğinden, bu sorun uygulamada başsavcılığa başvuru ile çözümlenmektedir. Bu tarafsızlık denetiminin idari organlara (başsavcılık makamı) ya da savcının bizâtihi kendisine bırakılması, bizce yeterli değildir. Savcı, soruşturma evresinin merkezinde bulunmaktadır ve güçlü yetkilerle donatılmıştır. Bu kadar büyük güce sahip olan savcının, her ne kadar idari açıdan denetlenebilse de tarafsızlık gibi adil yargılanma ilkesinin en önemli unsuru bakımından denetiminin idari sisteme bırakılmaması, yerinde olacaktır. Objektifliği şüpheye düşen savcının, başsavcı tarafından değiştirilmesi her zaman mümkün olsa da başsavcının bu talebi reddetmesi halinde karara karşı başvurulabilecek bir merciinin yokluğu, bu görüşümüzün ana sebebinin oluşturmaktadır.

Uluslararası belgelerde düzenlenen ve kabul edilen tarafsızlık ilkesinin, iç uygulamada savcılar yönünden işlerlik kazanması gereklidir. Savcıcıyı soruşturmanın patronu olarak gören sistemde, savcının tarafsızlığını güvenceleyen sisteme CMK' de açıkça yer verilmemesi, büyük bir eksiklik oluşturmaktadır. Savcılık makamının dokusuna ve özelliklerine uygun ve onun tarafsızlığını sağlamaya yönelik sistemin oluşturulması, adil yargılanma ilkesinin metinlerde kalmayıp uygulama yoluyla kendisini göstermesi anlamına gelecektir. Bu bağlamda Budapeşte İlkeleri'ni benimseme kararı alan ülkemizde, savcılarının tarafsızlığının sağlanması açısından ret kurumunun oluşturulması gerekir. Bu itibarla, objektifliği şüpheye düşen savcının muhakemeyi sürdürmesi doğru olmayacağından ve her zaman kendiliğinden ya da başsavcılıkça muhakemeden çekilmesi de gerçekleşmeyebildiğinden, savcılık makamının niteliğine uygun ve savcının ceza muhakemesindeki rolü de göz önünde bulundularak, savcının tarafsızlığını güvenceleyen açık bir kanuni düzenleme yapılması gerekmektedir.

Savcının tarafsızlığına ilişkin şüphelerin oluşması ve adil yargılanmanın tehlikeye düştüğü bu gibi durumlarda oluşturulacak bu sistemin varlığı, sadece sanık/şüpheli için değil mağdur ve suçtan zarar gören için de önemli olacaktır. Savcının görevleri ve yetkileri dikkate alınır, tarafsızlığın vazgeçilmez bir ilke olduğu ve bunun güvenceye alınması gerektiği tartışma götürmez bir gerçektir.

KAYNAKÇA

APAYDIN, Cengiz, “Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi – 1, 1. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul 2015.

AYDIN, İneyet/SALDIRIM, Mustafa, Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı, Ankara 2019.

AYDIN, Murat, Kamu Davasının Açılması ve İddianame, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.

BAĞCI, Bülent, Olağan Kanun Yolu Olarak İstinaf ve Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Savcısının İstinafta Rolü, İstanbul 2009 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

BAYRAKTAR, Köksal, “Genel Değerlendirme Konuşması”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sempozyum, Ankara 2006, ss 339-344.

BOŞGELMEZ, Aydın, “Adil Yargılanma Hakkı ve Silahların Eşitliği Bağlamında Ülkemizde Savcılık”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sempozyum, Ankara 2006, ss. 219-248.

BÜTÜNER, Uğur, Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Evresinde Görev ve Yetkileri, Diyarbakır 2008 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

CENTEL, Nur, “Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 16, S. (1-2), ss. 3-14 (Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar).

CENTEL, Nur, “Adil Yargılanma Hakkı ile Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sempozyum, Ankara 2006, ss. 186-219 (Silahların Eşitliği).

CENTEL, Nur, “Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi – 1, 1. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul 2015, ss. 87-113 (Adil Yargılanma Hakkı).

CENTEL, Nur/ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Basım Yayım Dağıtım, 17. Baskı, İstanbul 2020.

ÇALIŞIR, Kurtuluş Tayanç, Savcılar Özerk ve Bağımsız Olmalıdır, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

ÇİFTÇİOĞLU, Cengiz Topel, Uygulama Örnekleri ile Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararı ve Denetimi, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

DEMİRCİ, Hüseyin, Özel Hukuk Davalarında Cumhuriyet Savcılarının Görevleri, Konya 2008 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

DİNÇ, Güney, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Silahların Eşitliği”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2005, S. 57, ss. 283-306.

EREM, Faruk, Ceza Usul Hukuku, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1968 (Ceza Usulü Hukuku).

EREM, Faruk, Ceza Usulü Hukuku, 3. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1970 (Ceza Usulü).

EREM, Faruk, Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, 6. Baskı, Işın Yayıncılık, Ankara 1986 (Diyalektik).

GÖKCEN, Ahmet/BALCI, Murat/ALŞAHİN, M. Emin/ÇAKIR, Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, Avrupa İnsan. Hakları Sözleşmesi'nde "Adil Yargılama", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Y. 1994, C. 49, S. 1, ss. 199-234.

GÜLTEKİN, Özkan, Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.

GÜNDÜZ, Nurcan, Ceza Muhakemesinde Savcılık, Ankara 2016 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

İÇEL, Kayıhan, "Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları "Budapeşte İlkeleri" Işığında "Savcılığın Ret Sorunu" ", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Y. 7, S. 14, Güz, ss. 25-33.

KANBUR, Mehmet Nihat, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", Ceza Hukuku Dergisi, C. 7, Sayı:19, Ağustos 2012, ss. 38-108.

KAPLAN, Arif, "Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi", Antalya 2015 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KARAASLAN, Varol, "Hâkimin Tarafsızlığı İlkesi ile Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi Arasındaki İlişki", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2014, C. 4, S.2, ss. 97-132.

KARAKEHYA, Hakan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesi (Adil Yargılama Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma, Eskişehir2007(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KARAKEHYA, Hakan/ARABACI, Murat, “Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine...”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C. 65, S. 4, ss. 2059-2081.

KATOĞLU, Tuğrul, “Asliye Ceza Mahkemelerinin Yeni Durumu: Silahların Eşitliği Tartışmalarından Silahlara Vedaya”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan Y. 2010, C.1, S.1, ss. 533-544.

KENANOĞLU, Mahmut, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Cumhuriyet Savcısı Modeli, Ankara2011 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KESKİN, İbrahim, Yargısal ve İdari Görevleri Kapsamında Cumhuriyet Başsavcılığı Kurumunun Türk İdari Yapısındaki Yeri, Adalet Yayınevi, 1. Bası, Ankara 2014.

KEYMAN, Selahattin, Ceza Muhakemesinde Savcılık, 1. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara1970.

KOLCU, Selahattin, Adil Yargılanma Hakkı Boyutuyla Ceza Muhakemesi Hukukunda Hâkimin Davaya Bakamaması ve Reddi, İstanbul 2019 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

KUNTER, Nurullah/YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2006.

KUYUCU, Abdullah Aydın, “Türkiye’de Savcılık (Savcılığın Ceza Adalet Sistemindeki Rolü ve Örgütlenmesi)”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sempozyum Ankara 2006, ss 131-150.

ÖMEROĞLU, Ömer, Ceza Muhakemesinde Hâkim ve Savcının Yasaklılığı, Reddi ve Çekinmesi, 1. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2012.

ÖZBEK, Veli Özer/DOĞAN, Koray/BACAKSIZ, Pınar/TEPE, İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018.

ÖZEN, Mustafa, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.

ÖZTÜRK, Bahri, “Savcılığın Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Rolü ve Örgütlenmesi”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sempozyum Ankara 2006, ss. 150-160.

ÖZTÜRK, Bahri/TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/GEZER, SIRMA Özge/KIRIT, SAYGILAR Yasemin F./AKCAN, ALAN Esra/ÖZAYDIN Özdem/TÜTÜNCÜ, ERDEN Efser/VILLEMİN, ALTINOK Derya/TOK, Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.

PAKSOY, Mustafa, “Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi”, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Y. 2014, C. VII, S. I ss. 45-66.

SALDIRIM, Mustafa, Cumhuriyet Savcısının Denetim Görevi, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2007 (Cumhuriyet Savcısının Denetim Görevi).

SALDIRIM, Mustafa, Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2005 (Özel Hukukta).

SONEL, Hikmet, “Cumhuriyet Savcısı Taraflardan mıdır?”, Adalet Dergisi, Y. 1950, S. 1, ss. 49- 66.

SOYASLAN, Cumhuri, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.

ŞAHİN, Cumhuri/GÖKTÜRK, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 10.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.

ŞIK, Hüseyin, “Bazı Ülkelerde Savcılık Kurumu”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. 7, S. 4, ss. 397-461 (Bazı Ülkelerde Savcılık Kurumu).

ŞIK, Hüseyin, Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu, Diyarbakır 2018 (Yayımlanmamış Doktora Tezi). (Savcılık Kurumu).

TOROSLU, Nevzat/FEYZİOĞLU, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 19.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2019.

TOSUN, Öztekin, “Hazırlık Soruşturmasında Tutukluluk”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Y. 1978, C. 1, S. 1, ss. 32-36.

ÜNVER, Yener/HAKERİ, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.

YILDIRIM, Akif, “Savcılık Kurumu ve Cumhuriyet Başsavcılarının Cumhuriyet Savcıları Üzerindeki Denetim ve Gözetim Yetkisi”, Adalet Dergisi Y. 2013, S. 47, ss. 108-135.

YILMAZ, Ejder, “Savcılarının Hukuk Davalarında Görevleri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1972, C. 29, S. 1, 255-287 (Savcılarının Görevleri).

YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Hukuk Yayınları, 5. Baskı, Ankara 1996 (Hukuk Sözlüğü).

YİĞİT, Uğur, “Anayasal İlkeler ve Etik Kuralları Çerçevesinde Savcının Soruşturma ve Davadan Reddi ile Çekinmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2009, S. 85, ss. 287-313.

YURTCAN, Erdener, Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının El Kitabı, 1. Baskı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, İstanbul 2002.

ZAFER, Hamide, “Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Huku-ki Statüsü”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi – 1, 1. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul 2015, ss. 1-26.